
Från: Anders Alm [mailto:Anders.Alm@wwf.se]

Skickat: den 1 juni 2017 15:21

Till: Registrator

Ämne: Diarienummer NV-03441-13

Prioritet: Hög

WWF vill framföra följande angående samrådet om gränsöverskridande miljöpåverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2 enligt Esbokonventionen och önskar att Sverige översänder följande synpunkter på vad som borde ingå i kommande miljökonsekvensbeskrivningar till ansvariga länder:

- WWF anser att den planerade Naturgasledningen Nord Stream 2 från Ryssland till Tyskland på ett olyckligt sätt låser fast Europa i ett beroende av naturgas för lång framtid framöver. Detta beroende av fossila bränslen bör övervägas noga för möjligheten att uppnå klimatmålen.
- WWF anser att dokumentationen är bristfällig. Förslaget till rутten för Nord Stream 2 i Ryssland inger stor oro eftersom beslutet verkar ha tagits innan lagstadgad dokumentation (enl. Rysk lag) gjorts tillgänglig för offentlig konsultation och även för Esbo-samrådet, vilket inkluderar en fullständig beskrivning av möjliga alternativ, vilka miljöer som kan komma att påverkas, vilka miljökonsekvenser som de alternativa förslagen ger, samt vilka åtgärder som planeras att vidtas för att minimera miljökonsekvenserna.
- Den föreslagna rутten i Ryssland kommer att påverka skyddsvärda naturtyper och inför ett beslut måste all lagstadgad information finnas tillgänglig. Den information som presenterats är bristfällig, uppfyller inte nationella lagkrav och innehåller inte adekvata åtgärdsförslag för att minska påverkan.
- Den föreslagna gasledningen kommer att till stor del dras genom svensk ekonomisk zon, bland annat genom det nyligen beslutade Natura2000-området söder om Gotland. Påverkan på det beslutade Natura2000-området under byggnad, drift och efter avslutad användning bör ingå i EIA för angränsande länder.

- WWF anser att planeringen av gasledningen från ett havsplaneringsperspektiv bör granskas kritisk i alla länders EIA. Dragningen av ledningen genom Natura2000-områden (såsom i Sverige) samt wildlife sanctuary (såsom i Ryssland) måste kritiskt utvärderas både i konstruktionsfasen samt när gasledningen är i bruk.
- Ekonomiska garantier för återställningsarbetena när gasledningen tas ur bruk bör krävas, som kan garantera att gasledningen avlägsnas eller nedmonteras på det mest miljövänliga sättet.

Med vänlig hälsning,

Peter Westman
Naturvårdschef

Anders Alm
Seniorrådgivare Östersjön

Anders Alm
Seniorrådgivare/Senior Advisor
Baltic Sea/Eutrophication
Världsnaturfonden WWF/WWF Sweden
Ulriksdals Slott, SE-170 81 Solna, Sweden

Tel: +46 8 624 74 00
Mobile: +46 72 501 0487
anders.alm@wwf.se
www.wwf.se

 Det gick inte att visa den linjade bilden. Filer kan ha flyttats, fått ett nytt namn eller tagits bort. Kontrollera att linjen pekar på rätt fil och plats.

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

REMISSVAR

Datum
2017-05-23
Ert datum
2017-04-07

Diariernr
2017-2373
Er referens
NV-03441-13

1 (1)

Avdelningen för utveckling av samhällsskydd
Enheten för säker hantering av farliga ämnen
Pär Ryen
010-2405401
par.ryen@msb.se

Naturvårdsverket
106 48 Stockholm

Samråd om gränsöverskridande miljö- påverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2 enligt Esbokonventionen

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har inga synpunkter att redovisa på det remitterade underlaget.

I detta ärende har biträdande avdelningschefen Camilla Asp beslutat. Pär Ryen har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också enhetschefen Ann-Sofie Eriksson deltagit.

Camilla Asp

Pär Ryen

MSB Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Postadress:
651 81 Karlstad

Besöksadress:
Stockholm: Fleminggatan 14
Karlstad: Norra Klaragatan 18
Sandö: Sandövägen 7
Revinge: Revingeby

Telefon: 0771-240 240
Fax: 010-240 56 00
registrator@msb.se
www.msb.se

Org nr.
202100-5984

Naturvårdsverket
106 48 STOCKHOLM

Datum: 2017-05-11
Vår referens: 2013/862/10.1
Er referens: NV-03441-13 Nord Stream 2

registrator@naturvardsverket.se

Yttrande över Samråd om gränsöverskridande miljöpåverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2 AG enligt Esbokonventionen

SMHI har tagit del av rubricerade samrådshandlingar och har följande synpunkter.

Oceanografisk bedömning

Ansökan avser nedläggning av en ny rörledning för naturgas på Östersjöns botten i huvudsak invid den existerande Nord Stream-ledningen (NS1). Då den nya ledningen Nord Stream 2 (NS2) ska följa samma sträckning som NS1 i Bornholmsbassängen finns samma risk för påverkan av de hydrografiska förhållandena gällande bottenströmmar som för NS1.

Ett hydrografiskt undersökningsprogram genomfördes inför NS1. Resultaten från detta indikerade att påverkan på miljö, flöde och övergödning av den existerande ledningen kunde anses obetydlig. Den sammanlagda effekten av två parallella ledningar kan dock bli större, men om den nya ledningen får samma belägenhet och uppvisar samma profil ovan havsbotten som NS1 torde en kompletterande undersökning av påverkan på bottenströmmar i Bornholmsbassängen av NS2 inte anses nödvändig.

SMHI värdesätter om data från övriga kommande undersökningar inför utläggningen och under driften av NS2 tillgängliggörs på samma sätt som skett för NS1.

SMHI – Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

601 76 Norrköping Besök Folkborgsvägen 17 Tel 011-495 80 00 Fax 011-495 80 01

SMHI
Anton Tamms väg 1 4 tr
194 34 Upplands Väsby

SMHI
Sven Källfelts Gata 15
426 71 Västra Frölunda

SMHI
Hans Michelsensgatan 9
211 20 Malmö

SMHI
Universitetsallén 32
851 71 Sundsvall

Klimatbedömning

SMHI anser att en långsiktig satsning på fossilfri energianvändning i Europa är att föredra framför ytterligare satsningar på naturgas.

Likalydande remissvar skickat till Näringsdepartementet (Ref: N2016/05812/FÖF).
n.registrator@regeringskansliet.se (SMHI ref: 2016/2024/10.1).

Avdelningschef Bodil Aarhus Andrae har beslutat i detta ärende som handlagts av Jörgen Öberg och Bernth Samuelsson.

Bodil Aarhus Andrae
Chef Avdelning Samhälle och säkerhet

Ärendenummer
TRV 2017/ 37998
Ert ärendenummer
NV-03441-13

Dokumentdatum
2017-05-22
Sidor
1(1)

Naturvårdsverket
106 48 Stockholm

Kopia:
Diariet

GD kansli

registrator@naturvardsverket.se

Trafikverkets remissyttrande gällande samråd om gränsöverskridande miljöpåverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2, enligt Esbokonventionen.

Yttrande

Trafikverket har inga synpunkter på samrådshandlingen angående gränsöverskridande miljöpåverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2 (enligt Esbokonventionen), då verksamheten inte bedöms påverka Trafikverkets verksamhet.

Föredragande, samråd och sakgranskning

Beslut i detta ärende har fattats av Lennart Kalander, avdelningschef Nationell planering. Föredragande har varit handläggaren Johan Axiö, Strategisk planering. I den slutliga handläggningen har Håkan Persson, enhetschef Strategisk planering deltagit.

Lennart Kalander
Avdelningschef nationell planering

Naturvårdsverket

registrator@naturvardsverket.se

Yttrande över remiss gällande gränsöverskridande miljöpåverkan från Nord Stream 2 enligt Esbokonventionen

Sammanfattning

Naturvårdsverket har i remiss givit berörda instanser möjlighet att yttra sig om den gränsöverskridande miljökonsekvensbeskrivningen enligt Esbokonventionen för gasledningsprojektet Nord Stream 2.

Transportstyrelsen har ur sjöfartssynpunkt inget att erinra gällande miljökonsekvensbeskrivningen.

Transportstyrelsens synpunkter

Transportstyrelsen yttrande är ur sjöfartssynpunkt.

Transportstyrelsen har inget att erinra mot miljökonsekvensbeskrivningen. Vi anser att sträckning parallellt med befintliga gasledningar är det bästa alternativet.

Vi stödjer de riskanalyser som gjorts samt de riskreducerande åtgärder för sjötrafiken som redovisas.

Nord Stream 2 anges att den kommer utformas, konstrueras och genomföras i det närmaste identiskt med de befintliga Nord Stream gasledningarna. Transportstyrelsens erfarenheter från det projektet är mycket positiva.

Detta ärende har beslutats av stabschef Jacob Gramenius. I den slutliga handläggningen av ärendet deltog sjö- och luftfartsdirektör Ingrid Cherfils, sektionschef Andreas Holmgren, och nautisk handläggare Sebastian Irons, den senare föredragande.

Jacob Gramenius
Stabschef, GD-stab

§ 70

Samråd om gränsöverskridande miljöpåverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2 enligt Esbokonventionen, Naturvårdsverket

Sammanfattning av ärendet

Naturvårdsverket bjuder in till att lämna synpunkter på bolaget Nord Stream 2 AG:s miljökonsekvensbeskrivning för gasledningsprojektet Nord Stream 2.

Gasledningarna kommer att läggas ut på havsbotten i Östersjön och sträcka sig från Ryssland till Tyskland. Samrådet gäller de planerade åtgärder inom Rysslands, Finlands, Danmarks och Tysklands ekonomiska zoner och territorialvatten som kan förorsaka miljöpåverkan på Sveriges territorium eller i svensk ekonomisk zon.

Kommunen ombeds av Naturvårdsverket att inkomma med synpunkter på bolagets ansökan senast den 5 juni 2017.

Beslutsunderlag

Yttrande daterat maj 2017.

Remiss Naturvårdsverket inkommen den 26 april 2017.

Arbetsutskottets förslag till beslut den 4 maj 2017.

Miljö- och byggnadsnämndens beslut

1. Godkänna förvaltningens förslag till yttrande som remissvar till Naturvårdsverket.

✓ Expedieras till:

Naturvårdsverket

Miljö- och byggnadsförvaltningen

Miljöverksamheten

Staffan Åsén, 0485-47844
staffan.asen@morbylanga.se

Naturvårdsverket
registrator@naturvardsverket.se

Samråd om gränsöverskridande miljöpåverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2 enligt Esbokonventionen, Naturvårdsverket

Beskrivning av ärendet, NV-03441-13

Naturvårdsverket bjuder in till att lämna synpunkter på bolaget Nord Stream 2 AG:s miljökonsekvensbeskrivning för gasledningsprojektet Nord Stream 2.

Gasledningarna kommer att läggas ut på havsbotten i Östersjön och sträcka sig från Ryssland till Tyskland. Samrådet gäller de planerade åtgärder inom Rysslands, Finlands, Danmarks och Tysklands ekonomiska zoner och territorialvatten som kan förorsaka miljöpåverkan på Sveriges territorium eller i svensk ekonomisk zon.

Kommunen ombeds av Naturvårdsverket att inkomma med synpunkter på bolagets ansökan senast den 5 juni 2017.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen lämnar nedanstående förslag till yttrande.

Mörbylånga kommuns (nedan kommunen) yttrande

Miljökonsekvensbeskrivningen

Bolaget redovisar i miljökonsekvensbeskrivningen att konsekvenserna avseende de parametrar som bedömts för Sveriges del blir liten, obetydlig eller försumbar vid normal drift.

Risker

Bolaget beskriver vidare olika riskscenarior som skulle kunna leda till ökade konsekvenser. Bolaget har emellertid redovisat handlingsplaner för krishantering och åtagit sig att följa ett flertal internationella säkerhetsstandarder som gäller för detta projekt. Åtagandet innefattar även förebyggande och avhjälpande åtgärder. Kommunen bedömer att bolaget har redovisat detta på ett godtagbart sätt. Dessa åtaganden regleras därmed av det s.k. allmänna villkoret varför kommunen inte föreslår villkor i detta avseende.

Kommunen anser att rapporteringsskyldighet till svenska myndigheter som avser konsekvenser från incidenter och olyckor samt vilka avhjälpande åtgärder bolaget vidtar i såväl ett kort som ett längre tidsperspektiv ska regleras.

Egenkontroll

Bolaget har redovisat hur egenkontroll ska genomföras. Kommunen anser att bolaget ska redovisa med vilken regelbundenhet resultatet av egenkontrollen ska redovisas till svenska myndigheter. Denna fråga kan även hanteras genom att föreskriva villkor som reglerar detta.

Staffan Åsén
Förvaltningschef

WWF Position Statement¹ on Nord Stream 2

As of 16 March 2017

WWF remains deeply concerned about any new fossil fuel project for energy supply and believes that countries should prioritize investments in renewable energy and limit further investments in fossil fuel projects and infrastructure. Given that the EU has a goal of reducing greenhouse gas emissions by 80-95% when compared to 1990 levels by 2050, replacing fossil fuels with renewable energy sources and increasing energy efficiency is a necessity for the EU to meet this target. A natural gas infrastructure investment of this scale is therefore directly in conflict with this goal. The Nord Stream 2 project to build two new pipelines from Russia to Germany is the most advanced of the Baltic pipeline projects. The following statement, however, also includes considerations relevant for other, less advanced, future projects.

WWF urges relevant authorities around the Baltic Sea to prioritize renewable energy sources over continued investment in fossil infrastructure in order to honor their commitments as outlined in the Paris Agreement. If, however, in spite of the above-stated need to reduce further investments in fossil fuel infrastructure and use, the countries concerned would still decide in favour of NS2, then WWF urges relevant authorities to:

- Critically observe and analyze the upcoming plans, documents and Environmental Impact Assessment
- (EIA) for Nord Stream 2 carefully and with respect to Espoo convention and the precautionary principle.
- Closely monitor and inform the public whether potential negative implications are assessed and accurate mitigation measures are proposed in the new EIA reports.
- Consider to request an environmental bond to ensure compliance with the environmental requirements related to the closing down or dismantling of the infrastructure at the end of its use.
- To fulfill the recommendation under the EIA for NS1 to establish the Ingermanlandsky Nature Reserve in the Russian sector of the Baltic Sea BEFORE the development of the NS2 project.
- Demand a detailed analysis of all alternative options (LNG, pipelines transportation – on-land and off shore) to supply natural gas to the EU.

WWF will also follow this process to ensure that both Nord Stream and the relevant authorities follow-through on the above. Furthermore, before consideration for official approvals with respect to new pipelines WWF expects the pipeline consortium to respect the following:

- The projects would need a full scale EIA assessment including issues neglected in 2009, e.g. investigation into hazardous substances in the Russian waters.
- The existing NS1 corridor should be analyzed as one of the priority scenarios for the NS2 route and NS2 should prioritize the option to use the NS1 corridor for a new pipeline. The cumulative impact of any additional pipeline has to be clearly pointed out as in some areas (e.g. German landfall areas) the maximum limit of cumulative impacts has already been reached with the Nord Stream 1 pipeline.
- Measures and economic guarantees to mitigate and minimize negative impacts on the environment must be part of the project already from the application phase to the closing down or dismantling the infrastructure at the end of its lifetime.
- In case of any compensation measures, these should be secured before permits are issued and before any building starts.
- As for a new pipeline the threats remain the same as for the already built one it has to be expected that also the added-on impacts would be substantially increased due to cumulative effects.

¹ For questions please contact: Jochen Lamp, WWF Germany, jochen.lamp@wwf.se, Alexey Knizhnikov, WWF Russia, AKnizhnikov@wwf.ru, or Pauli Merriman, WWF Baltic Ecoregion Programme, pauli.merriman@wwf.se

Background

The Nord Stream 2 Project comprises the planning, construction and operation of a new twin subsea pipeline that would connect European consumers with Russian gas fields. The Project will have the capacity to supply 55 billion m³ of natural gas per year. The Pipeline has a planned length of approximately 1200 km from Russia to Germany via the Exclusive Economic Zone and/or Territorial Waters of Russia, Finland, Sweden, Denmark and Germany in the Baltic Sea. The design, construction, and subsequent operation of the pipeline will be managed by Nord Stream 2 AG, which has been specifically established for this purpose.

Yttrande

Datum 2017-05-12
Dnr 1.1.4-01652-2017

Ert Datum: 2017-06-05
Er Dnr: NV-03441-13

Avdelning: Kulturmiljöavdelningen
Enhet: Enheten för kulturmiljöintegrering

Samråd om gränsöverskridande miljöpåverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2 enligt Esbokonventionen

Ärendet

Riksantikvarieämbetet har i enlighet med Esbokonventionen inbjudits att lämna synpunkter på bolaget Nord Stream 2 AG:s miljökonsekvensbeskrivning för gasledningsprojektet Nord Stream. Samrådet gäller om de planerade åtgärderna inom Rysslands, Finlands, Danmarks och Tysklads ekonomiska zoner och territorialvatten kan förorsaka miljöpåverkan på Sveriges territorium eller i svensk ekonomisk zon.

Synpunkter

Riksantikvarieämbetet anser att miljökonsekvensbeskrivningen är ett fullgott beslutsunderlag och konstaterar att det innehåller en analys av det planerade projektets inverkan på havsbottens kulturmiljöer. Den planerade byggnationen i andra länders territorialvatten eller ekonomisk zon i form av stenläggning, dikning, rörläggning och muddring förväntas inte orsaka någon påverkan på kulturmiljöer på havsbotten i svenskt territorium eller ekonomisk zon.

Detta beslut har fattats av tf enhetschefen Mikael Jakobsson efter föredragning av antikvarien Alexander Gill.

Riksantikvarieämbetet
Storgatan 41
Box 5405
114 84 Stockholm
Tel 08-5191 8000
E-post registrator@raa.se
Hemsida www.raa.se
Org.nr 202100-1090
Plusgiro 599 94-4
Bankgiro 5052-3620

Mikael Jakobsson

Alexander Gill

Enheten för miljöskydd
Anette Broman

Naturvårdsverket
registrator@naturvardsverket.se

Samråd om gränsöverskridande miljöpåverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2 enligt Esbokonventionen

Ert dnr NV-03441-13

Yttrande

Ärendet

Naturvårdsverket har inom ramen för samråd enligt Esbokonventionen till Länsstyrelsen remitterat miljökonsekvensbeskrivningen för gasledningsprojektet Nord Stream 2. Projektet omfattar utläggning av gasledningar på havsbotten i Östersjön från Ryssland till Tyskland. Samrådet gäller planerade åtgärder inom Rysslands, Finlands, Danmarks och Tysklands ekonomiska zoner och territorialvatten som kan förorsaka miljöpåverkan på Sveriges territorium eller i svensk ekonomisk zon.

Länsstyrelsens synpunkter

Länsstyrelsen konstaterar att tre alternativa sträckningar av de två rörledningarna inom Nord Stream 2 genom svenska vatten har utretts. För två alternativ har miljöpåverkan bedömts vara större bl.a. eftersom dessa var belägna närmare Natura 2000-områden och/eller passerade genom dumpningsplatser för kemiska stridsmedel samt krävde mer havsbottenarbete. Det alternativ som valts är en sträckning som går parallellt med de befintliga rörledningarna inom Nord Stream. Den sträckningen ligger mer än tio kilometer från Natura 2000-områden och från ön Bornholm. Den minimerar även begränsningar för andra marina användningsområden. Länsstyrelsen bedömer att utredningen tillräckligt har visat att detta alternativ innebär att ändamålet kan uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.

Länsstyrelsen har tidigare i samrådsprocessen tagit upp vikten av att Bornholmsdjupet, som är det enda kvarvarande området i Östersjön med fungerande lek för torsk, inte påverkas negativt av de planerade rörledningarna. Länsstyrelsen bedömer att även en liten påverkan på den redan stressade torskpopulationen kan få allvarliga konsekvenser för Östersjöns ekosystem. Länsstyrelsen förutsätter att åtgärder vidtas för att så långt möjligt begränsa negativ påverkan på lekområdet. I övrigt kan Länsstyrelsen inte se att rörledningarna kan medföra någon risk för påverkan på miljöförhållanden i Stockholms län.

Datum
2017-05-29

Beteckning
101-15846-2017

När det gäller rörledningarnas påverkan på havsplaneringen och havsmiljödirektivets åtaganden bedömer Länsstyrelsen att Havs- och vattenmyndigheten är bäst lämpad att göra en bedömning av detta med hänsyn till att dragningen sker långt ute till havs.

Enligt rapporten kommer omfattande kontroll att genomföras av miljöpåverkan under anläggnings- och driftfasen. Länsstyrelsen bedömer att resultat från kontrollen av anläggande och drift av den befintliga Nord Stream kommer att utgöra ett viktigt underlag vid framtagande av ett heltäckande kontrollprogram för Nord Stream 2. Vidare är det positivt att resultat från kontrollen kommer att göras tillgängligt för allmänheten.

De som deltagit i beslutet

Beslut om detta yttrande har fattats av miljödirektör Göran Åström med miljöhandläggare Anette Broman som föredragande. I den slutliga handläggningen har också länsassessor Åke Drevenius deltagit.

Naturvårdsverket

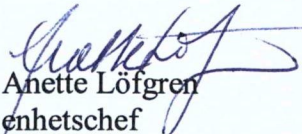
registrator@naturvardsverket.se

Samråd om gränsöverskridande miljöpåverkan enligt Esbokonventionen för bolaget Nord Stream 2 AG:s planerade gasledningsprojekt.

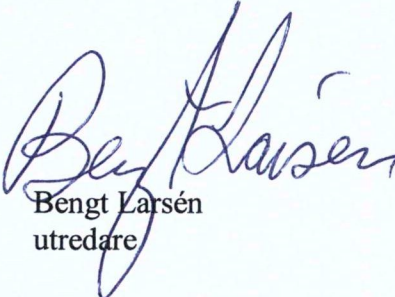
Boverket anser att infrastrukturprojektet Nord Stream 2 riskerar att motverka den av EU eftersträlvade infrastrukturen för Europas naturgasförsörjning. Samtidigt innebär projektet en exploatering av Östersjön som får negativa miljö- och andra konsekvenser och därför inte bör genomföras.

Boverket har närmare utvecklat bakgrunden till denna bedömning i verkets remissvar till Näringsdepartementet i samband med deras prövning av Nord Stream 2 AG:s enligt lagen om kontinentalsockeln. Boverkets yttrande till Näringsdepartementet biläggs.

I detta ärende har enhetschef Anette Löfgren beslutat. Utredare Bengt Larsén har varit föredragande.

Anette Löfgren
enhetschef

Bengt Larsén
utredare

Bilaga: Boverkets yttrande till Näringsdepartementet, dnr 1989/2017, daterat 2017-05-16: ” Remiss av ansökan om tillstånd enligt 15 a § lagen (1966:314) om kontinentalsockeln för utläggande av rörledningssystem på kontinentalsockeln utanför territorialgränsen m.m. Nord Stream 2”

Fotokopians överensstämmelse
med originalet intygas:

Yttrande

Datum
2017-05-16

3.1.2

Diarienummer
1989/2017
Ert diarienummer
N2016/05812/FÖF

Regeringskansliet
Näringsdepartementet
103 33 Stockholm

n.registrator@regeringskansliet.se

Remiss av ansökan om tillstånd enligt 15 a § lagen (1966:314) om kontinentalsockeln för utläggande av rörledningssystem på kontinentalsockeln utanför territorialgränsen m.m. Nord Stream 2

Sammanfattning

Boverket konstaterar att Nord Stream 2:s ansökan inte ligger i linje med de mål och policyn som EU tagit fram för utvecklingen av infrastrukturen för naturgasförsörjningen. Det finns tvärtom en risk att det föreslagna rörledningssystemet kan motverka EU:s målsättningar att diversifiera och skapa en mer flexibel naturgasförsörjning.

Denna dubbling av kapaciteten för naturgasöverföring via rörledningssystem i Östersjön innebär en ytterligare exploatering av en betydande del av Östersjöns botten. Konsekvenserna blir i övrigt att ledningarna kommer att dras genom ett föreslaget Natura 2000-område, att förläggandet skapar vissa miljöproblem under anläggningstiden, ger negativa konsekvenser för andra ledningsdragningar och för eventuell bottentrålning samt kan påverka sjöfartens möjligheter att ankra.

Boverkets slutsats är att Nord Stream 2 riskerar att motverka den önskvärda utvecklingen av Europas naturgasförsörjning och innebär en exploatering av Östersjön som får negativa miljö- och andra konsekvenser och inte bör genomföras.

Inledning

Boverket tar i detta yttrande upp de mål och policyn för naturgasförsörjning och infrastrukturutbyggnad som rör EU:s länder för att belysa om den ansökta naturgasledningen passar in i den önskvärda utvecklingen av Östersjöregionen. Några rättsliga bedömningar görs inte om lämpliga villkor eller de möjligheter Sverige har att eventuellt avslå ansökan för det nya rörledningssystemet utifrån miljö- och sårbarhetsskäl.

Aktuella förhållanden

Bakgrund

Boverket konstaterar att det idag existerar en pipeline för naturgas med två parallella rörledningar (Nord Stream) i bl.a. den svenska ekonomiska zonen av Östersjön. Ledningarna överför naturgas mellan Ryssland och Tyskland. Den nu aktuella ansökan (Nord Stream 2) avser en likartad naturgasledning som fördubblar överföringskapaciteten. Nord Stream 2 kommer att ha en utsträckning i den svenska ekonomiska zonen på cirka 510 km.

Inget riksintresseanspråk för naturgasledningar

Boverket konstaterar att några riksintresseanspråk enligt 3 kap. 8 § miljöbalken för naturgasledningar inte har pekats ut av Energimyndigheten i den berörda delen av Östersjön. En aktuell överblick av vilka riksintresseanspråk och andra intressen som berörs av det nu aktuella projektet finns hos Havs- och vattenmyndigheten genom deras pågående havsplaneringsarbete.

Miljöpåverkan och konsekvenser

Av den miljöredovisning som medföljer ansökan framgår det att det främst är under anläggningsfasen som en negativ miljöpåverkan sker. Det gäller bl.a. bullerstörning för tumlare och säl men också påverkan på fiskbestånden genom sedimentspridning och sedimentation. Rörledningarna planeras också passera genom ett föreslaget Natura 2000-område som avser att skydda tumlare. Det kommersiella fiskets bottentrålning påverkas under driften. Rörledningarna kommer att korsa telekommunikationskablar, kraftkablar och de befintliga rörledningarna för naturgas (Nord Steam). Bedömningen är att anläggande och drift av de föreslagna rörledningarna (Nord Stream 2) inte medför någon eller försumbar påverkan på befintliga installationer i den svenska ekonomiska zonen.

Mål och policyn för naturgas och dess infrastruktur

EU och Östersjöstrategin

I publikationen "EU energy in figures – statistical pocketbook 2016" framgår att EU-länderna ökat sitt importberoende vad avser energi med ca 10 procent från 1995 till 2014. År 2014 var importandelen av den konsumerade energin ca 53 procent. Av energislagen hade importberoendet ökat klart mest för naturgas. Importberoendet för naturgas ökade med 24 procent från 1995 till 2014.

Av importen från andra länder är den från Ryssland störst och den svarade för 37 procent av EU-ländernas import. I statistiken framgår dock att efter år 1995 har Rysslands betydelse som importland minskat något.

EU lanserade 2014 en energisäkerhetsstrategi som ett svar på den oro som omger Rysslands leverans av gas via Ukraina. I strategin tas ökad energieffektivitet upp liksom energiproduktion inom EU och en komplettering av infrastruktur för att kunna omdirigera energi till där den behövs vid en kris. I dokumentet, *Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet Bryssel och Rådet*

Europeisk strategi för energitrygghet, Bryssel 28.5.2014, COM (2014) 330 final, framgår följande: ”En trygg energiförsörjning är viktig för alla medlemsstater, även om vissa är mer utsatta än andra. Det gäller särskilt mindre integrerade och anslutna regioner som Östersjöområdet och Östeuropa. Det största problemet i samband med trygg energiförsörjning är starkt beroende av en enda extern leverantör. Det gäller särskilt gas, men även el: Sex medlemsstater är beroende av Ryssland som enda externa leverantör för hela sin gasimport och för tre av dem utgör naturgas mer än en fjärdedel av det totala energibehovet. År 2013 stod energiförsörjningen från Ryssland för 39 % av EU:s naturgasimport och 27 % av EU:s gasförbrukning, Ryssland exporterade 71 % av sin gas till Europa, mest till Tyskland och Italien.”

Särskilda EU-initiativ har också tagits för att stärka försörjningstryggheten runt Östersjön vad avser energi. Initiativet betecknas nu *BEMIP (Baltic Energy Market and Interconnections Plan)*. BEMIP är nu också en del av EU:s strategi för Östersjöländerna. Flera projekt avser att knyta ihop infrastruktur för naturgas mellan EU-länderna runt Östersjön. Det gäller pipeline för naturgas mellan Finland och Estland, pipeline för naturgas mellan Polen och Litauen, anläggning för flytande naturgas i Estland och Lettland samt naturgaslager i Lettland.

EU-kommissionen lanserade i början av 2015 en energiunion med syftet att få ned de höga energipriserna, säkra energiförsörjningen och minska klimatpåverkan. En målsättning är att få denna union på plats senast under 2018.

EU-kommissionen presenterade också den 16 februari 2016 ett förslag till förordning om åtgärder för en trygg naturgasförsörjning som ska ersätta den nuvarande förordningen (EU) 994/2010 (gasförsörjningsförordningen).

I februari 2016 lade EU-kommissionen fram *Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén om en EU-strategi för flytande naturgas och lagring av gas* (16.2.2016 COM(2016) 49 final). Europaparlamentet antog i oktober 2016 initiativbetänkande för denna strategi (2016/2059(INI) - 25/10/2016). I meddelandet konstateras att en fortsatt diversifiering av EU:s naturgasförsörjning är ett nyckelmål. I meddelandet sägs följande: ”Den här strategin syftar till att utnyttja de möjligheter som flytande naturgas och gaslagring kan erbjuda för att göra EU:s gassystem mer diversifierat och flexibelt, och därmed bidra till energiunionens mål att skapa en trygg, resiliert och konkurrenskraftig gasförsörjning”.

Meddelandet avser att främja naturgasmarknaderna inom unionen och infrastruktur för och lagring av LNG (flytande naturgas). Samtidigt pekas på möjligheterna att en ökad användning inom transportsektorn kan få positiva miljöeffekter.

Sverige

Den svenska energipolitiken är bl.a. inriktad på att minska utsläpp av växthusgaser, öka energieffektiviteten och andelen förnybar energi. I prop. 2008/09:163 anges (sid. 30) om naturgas: ”Naturgasen, som är ett fossilt och

ändligt bränsle, kan ha betydelse under en omställningsperiod, främst i anläggningar inom industrin och för högeffektiv kraftvärme.” och ”Utvecklingen av infrastruktur kan ske på ett sätt som understödjer en successiv introduktion av biogas. Några planer på en storskalig utbyggnad av naturgas till hushåll och företag är inte aktuella i Sverige.”

Havsplaneringen och infrastruktur för naturgas

Boverket kan konstatera i alla EU:s medlemsländer arbetas det med att ta fram eller har antagits havsplaner. Naturgasledningarna, befintliga eller planerade i Östersjön, är inte en fråga som vad Boverket känner till, varit uppe för gemensamma ställningstaganden mellan berörda länder.

Bedömning av Nord Stream 2 utifrån övergripande policyn

Boverket kan konstatera att Sveriges naturgasförsörjning i liten utsträckning påverkas av Nord Stream 2. Samtidigt är de Baltiska länderna och kontinenten under överskådlig framtid beroende av naturgas som energikälla och import av en stor del av denna. EU vill att denna naturgasförsörjning med tillhörande infrastruktur ska bli mer diversifierad och flexibel för att skapa en trygg energiförsörjning. Nord Stream 2 bidrar till att förstärka beroendet av Ryssland som redan idag är den största naturgasleverantören till EU. Ryssland är dessutom fortfarande den enda leverantören av naturgas till flera länder. EU och vissa medlemsländer arbetar aktivt för att skaffa andra förnybara energikällor och bygga upp infrastruktur för att minska sårbarheten och beroendet av en enda leverantör för naturgas.

Den infrastruktur som Nord Stream 2 ansöker om tillstånd för passar inte in i den infrastruktur som EU och medlemsstaterna eftersträvar. Alternativa försörjningsmöjligheter finns eller håller på att etableras för att klara ytterligare behov av naturgas i EU-länderna genom utvecklingen av kapacitet för mottagande och hantering av LNG och det system för pipelines för naturgas som finns mellan medlemsländerna.

Det kan inte uteslutas att detta stora rörledningssystem för naturgasöverföring kan motverka EU:s syften att skapa en mer diversifierad och flexibel naturgasförsörjning.

Det finns redan två naturgasledningar (Nord Stream) på Östersjöns botten. Två ytterligare ledningar (Nord Stream 2) skulle exploatera ytterligare en betydande del av Östersjöns botten och passera genom ett föreslaget Natura 2000-område, skapa vissa miljöproblem under anläggningstiden, skapa negativa konsekvenser för andra ledningsdragningar och för eventuell bottentrålning samt påverka sjöfartens möjligheter att ankra.

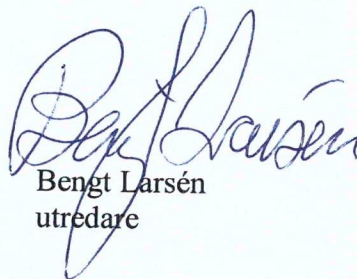
Boverkets slutsats är att det inte är önskvärt att ett sådant här storskaligt exploateringsprojekt, som inte har stöd i EU:s mål för en önskvärd utveckling av infrastrukturen för naturgasen, etableras. Sverige har bidragit till att Nord Stream kunde etableras men en ytterligare förstärkning av samma typ av infra-

struktur riskerar att öka EU:s sårbarhet (ökat beroende av en leverantör) vad avser naturgasförsörjningen.

I detta ärende har tf. generaldirektör Susann Bard beslutat. Utredare Bengt Larsén har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också avdelningschef Göran Persson, rättschef Yvonne Svensson och tf. enhetschef Carl-Magnus Oredsson deltagit.

Susann Bard
tf. generaldirektör

Bengt Larsén
utredare

Avdelningen för form och innehåll
Kulturavsnheten
Intendent Mikael Fredholm
08-519 558 31

REMISSVAR

Datum/Date	2017-05-11
Vår beteckn/Our reg No.	5.3.1-2017-593
Vår ref/Our ref	Mikael Fredholm
Ert datum/Your date	2017-04-07
Er beteckn/Your reg No.	NV-03441-13
Er ref/Your ref	Egon Enocksson

Naturvårdsverket

106 48 STOCKHOLM

Samråd om gränsöverskridande miljöpåverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2 enligt Esbokonventionen

Sammanfattning

Statens maritima museer (SMM) har inga synpunkter på den miljökonsekvensbeskrivning (MKB) som Nord Stream 2 AG (NS2) har sammanställt, med förbehåll för att två indikationer som framkommit på fartygs- eller andra kulturlämningar ska besiktigas och bedömas av marinarkeologisk personal för att kunna avfärdas.

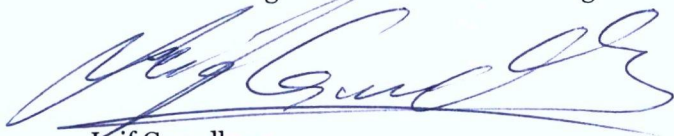
Ärendet

NS2 har lämnat in en MKB för ett gasledningsprojekt. Gasledningen är planerad att i stort sett ligga parallellt med, men mestadels öster om, befintlig Nord Stream-gasledning i Östersjön. Naturvårdsverket har inbjudit SMM att inkomma med skriftliga synpunkter på MKB:n.

Synpunkter

Utöver informationen i MKB:n har SMM tillsammans med Riksantikvarieämbetet deltagit i möten med representanter för NS2. NS2 har förklarat att de har för avsikt att dokumentera alla indikationer på möjliga fartygs- och kulturlämningar som kan påverkas av arbetsföretaget. Enligt SMM:s bedömning har en fullgod sådan dokumentation genomförts i och med MKB:n och tidigare arkeologiska granskningsuppdrag. SMM kan konstatera att inga nya fartygs- eller andra kulturlämningar framkommit som bör påverkas av arbetsföretaget, med förbehåll för att dokumentationen för två kvarstående indikationer ska besiktigas av marinarkeologisk personal innan de kan avfärdas som tänkbara fartygs- eller andra kulturlämningar.

I detta ärende har överintendent Leif Grundberg beslutat. Intendent Mikael Fredholm har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också enhetschef Fredrik Svanberg och tf avdelningschef Odd Johansen deltagit.

Leif Grundberg
Överintendent

Mikael Fredholm
Intendent

SWEDISH ENVIRONMENTAL PROTECTION AGENCY

Enocksson, Egon
Phone: +46-10-698 11 91
egon.enocksson@swedishepa.se

2017-06-30 Case number:
NV-03441-13

To Points of Contact of the Espoo
Convention in:
Germany
Finland
The Russian Federation

Answer from Sweden to the consultation in accordance with Articles 4 and 5 of the Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context (Espoo Convention) for the Nord Stream 2 gas pipeline

Sweden has received invitation from Germany, Finland and the Russian Federation to participate in consultation under Articles 4 and 5 of the Espoo Convention in relation to the Nord Stream 2 Gas Pipeline project. Included with the consultation letter was the Espoo Report and the Espoo Atlas, Nord Stream 2, April 2017.

The Swedish Environmental Protection Agency (Swedish EPA) is the authority responsible for fulfilling the obligations following from, *inter alia*, Article 4 (2) and Article 5 of the Espoo Convention. However, the Swedish EPA has no responsibility to evaluate the comments received in the context of the Swedish national consultation procedure with a view to presenting an overall Swedish position.

The Espoo consultations carried out by the Swedish EPA in Sweden have been conducted as follows:

Nord Stream's Espoo report was put on public display through regional and national newspaper and was sent out for purposes of consultation to central and regional government agencies, coastal municipalities, research institutes and other concerned organizations – in all 45 entities. A press release was published and the documents have been made public available on the website of the Swedish EPA and exhibited at its library. The consultation documents have also been exhibited at the County Administrative Board of Kalmar, Gotland and Blekinge Counties. The consultation period lasted from 7 April until 5 June 2017.

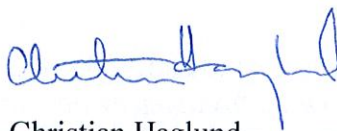
An information meeting for the general public was held by the Swedish EPA in Stockholm on 2 May 2017.

The Swedish EPA sent out the Espoo report for purpose of consultation at the same time as the Ministry of Enterprise and Innovation sent out the national application for a permit under the Continental Shelf Act (SFS 1966:314) to lay the gas pipeline.

The Swedish EPA has received 24 responses in the context of the consultation process, including 11 central-government agencies, 5 county administrative boards, 2 municipalities, 2 university centers, 3 non-governmental environmental organizations and one other organization. A few of these answers stated that they refrain from answer or have no comments in the matter.

The comments received are either in Swedish, Swedish and English or only in English. Those answers only in Swedish have been translated into English on behalf of the Swedish EPA. All the comments received and the translated documents are enclosure, also with the note about "no comments" in the appendixes list. The no comments responses have not been translated.

For the Swedish Environmental Protection Agency

Christian Haglund
Head of Unit

Egon Enocksson
Point of Contact of the Espoo Convention

Send List

Ms. Julia Paul
Federal Ministry for the Environment
Building, Nature Conservation and Nuclear Safety
Division G I 2
Stresemannstraße 128-130
D-10117 BERLIN
E-mail: julia.paul@bmub.bund.de

Mr. Vladimir IVLEV
Deputy Director
Department of International Cooperation
Ministry of Natural Resources and Environment of the Russian Federation
4/6, B. Gruzinskaya str., D-242, GSP-5
123995 MOSCOW
E-mail: ivlev@mnr.gov.ru

Mr. Lasse TALLSKOG
Ministry of the Environment
Aleksanterinkatu 7
P.O. Box 35
FIN-00023 GOVERNMENT
E-mail: lasse.tallskog@ym.fi
kirjaamo@ym.fi

For Information

Ministry of the Environment and Energy, Anna Carin Thomér, Lars Lennwall
Ministry of Enterprise and Innovation, Susanne Adlercreutz
Nord Stream 2 AG, Nicklas Andersson

Appendixes**Comments received in the context of the Espoo Convention consultation**

(NC, No comments)

(Translated, The Swedish EPA has translated the opinion)

Boverket (National Board for Housing, Building and Planning) *Translated*

Havs- och vattenmyndigheten (Swedish Agency for Marine and Water Management)

Kustbevakningen (Swedish Coast Guard) *Translated*

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (Swedish Civil Contingencies Agency) **NC**

Naturvårdsverket (Swedish EPA) *Translated*

Riksantikvarieämbetet (Swedish National Heritage Board) *Translated*

SGU (Geological Survey of Sweden)

SMHI (Swedish Meteorological and Hydrological Institute) *Translated*

Statens Maritima Muséer (National Maritime Museums) *Translated*

Transportstyrelsen (Swedish Transport Agency) *Translated*

Trafikverket (Swedish Transport Administration) **NC**

Länsstyrelsen i Gotlands län (County Administrative Board of Gotland)

Länsstyrelsen i Stockholms län (County Administrative Board of Stockholm) *Translated*

Länsstyrelsen i Kalmar län (County Administrative Board of Kalmar) **NC**

Länsstyrelsen i Blekinge län (County Administrative Board of Blekinge) **NC**

Länsstyrelsen i Skåne län (County Administrative Board of Skåne)

Region Gotland (The Municipality of Gotland) *Translated*

Mörbylånga kommun (The Municipality of Mörbylånga) *Translated*

Greenpeace

Naturskyddsföreningen (Swedish Society for Nature Conservation)

WWF *The Swedish EPA has translated comments noted in the email. Attached opinion is original in English from WWF.*

Havsmiljöinstitutet (Swedish Institute for the Marine Environment) *Indicates that they support opinion from Stockholm University's Baltic Sea Centre*

Stockholms Universitets Östersjöcentrum (Stockholm University's Baltic Sea Centre) *Translated*

Energigas Sverige (Swedish gas Association) **NC**

Från: Axheden Åsa [mailto:asa.axheden@lansstyrelsen.se]

Skickat: den 2 juni 2017 16:15

Till: Registrator

Ämne: Dnr NV-03441-13 Nord Stream 2

Hej,

Länsstyrelsen i Kalmar meddelar härmed att vi inte kommer att lämna några synpunkter på den framtagna miljökonsekvensbeskrivningen. Detta med anledning av att bolaget i huvudsak har lämnat ett utförligt material som inte uppenbart behöver kompletteras.

Med vänlig hälsning

Åsa Axheden

Åsa Axheden, chef Miljöenheten
Avdelningen för Tillväxt och Miljö
010-223 85 74
asa.axheden@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsen Kalmar län, 391 86 Kalmar
Besöksadress: Regeringsgatan 1
Telefon: 010 223 80 00, Fax: 010 223 81 10
www.lansstyrelsen.se/kalmar, kalmar@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsen
GOTLANDS LÄN

Rozemarijn Keuning
Miljö- och vattenenheten
010-223 93 72

YTTRANDE

Datum
2017-06-05

Dnr
531-1178-2017

1(1)

Naturvårdsverket
registrator@naturvardsverket.se

Samråd om gränsöverskridande miljöpåverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2 enligt Esbokonventionen

Er beteckning: NV-03441-13

Transboundary impact on Baltic porpoise- and bird populations

Länsstyrelsen Gotlands Län has evaluated the possibility of direct transboundary impact regarding activities during construction of the Nord Stream 2 pipelines in the Baltic Sea (Swedish economic zone) to be little. However, substantial construction activities including trenching and rock placement are planned in the new Natura 2000 area (and in close vicinity of already existing MPA/SPA/SAC/SCI areas). Indirect transboundary impact might occur if the critically endangered harbor porpoise population and bird populations residing in this area are affected in a way that could lead to a population reduction.

De som deltagit i beslutet

Beslutet har fattats av chef för Miljö- och vattenenheten Karin Fager med Rozemarijn Keuning som föredragande. I den slutliga handläggningen av ärendet har även My Mattsdotter Björk deltagit.

Karin Fager
Enhetschef Miljö- och vattenenheten

Rozemarijn Keuning

Naturskyddsföreningen

Naturvårdsverket
106 48 Stockholm
registrator@naturvardsverket.se

Ert remissnummer: NV-03441-13 och Nord Stream 2.

The Swedish Society for Nature Conservation (SSNC) comments on the international consultations on the Nord Stream II Project

Summary

The Swedish Society for Nature Conservation (SSNC) welcomes the opportunity to provide comments on the international consultations regarding the Nord Stream II Project through the Esbo-convention. The SSNC has mainly three areas of concern. The first area of concern is the reason for the pipeline. A new fossil fuel project for energy supply is not the right way forward for Europe or the world. Rather, countries should prioritize investments in renewable energy and limit further investments in fossil fuel projects and infrastructure. Our second concern is related to the planned route of the pipeline through the Kurgalskiy Nature Reserve in Leningrad Oblast. The planned route would be the worst possible route for the area and needs to be moved. The third area of concern is about the possible negative impact pipe-laying and trenching of the pipeline may have on the critically endangered and highly vulnerable harbor porpoise population. The SSNC strongly recommends that mitigation measures to reduce noise are used throughout the whole process and that no activities close to the newly designated marine protected area are allowed during May-December in order to respect the sensitive period of mating, breeding and nursing periods of the species.

Background

The Nord Stream 2 Project comprises the planning, construction and operation of a new twin subsea pipeline that would connect European consumers with Russian gas fields. The Project will have the capacity to supply 55 billion m³ of natural gas per year. The Pipeline has a planned length of approximately 1200 km from Russia to Germany via the Exclusive Economic Zone and/or Territorial Waters of Russia, Finland, Sweden, Denmark and Germany in the Baltic Sea. The design, construction, and subsequent operation of the pipeline will be managed by Nord Stream 2 AG, which has been specifically established for this purpose.

Investment in natural gas

SSNC doesn't think that a new fossil fuel project for energy supply is the right way forward for Europe or the world. Rather countries should prioritize investments in renewable energy and limit further investments in fossil fuel projects and infrastructure. This is important in order to reach

the goal of reducing greenhouse gas emissions by 80-95% when compared to 1990 levels by 2050 as set by the EU. In addition, turning from fossil fuels to renewables is required to honor the commitments outlined in the Paris Agreement.

Kurgalskiy Nature Reserve

Since early 2000s, when the new port of Ust-Luga has emerged, the Kurgalskiy Nature Reserve in Leningrad Oblast has been under constant anthropogenic pressure. This has added further to such stress factors such as uncontrolled tourism, poaching and poorly managed fisheries. And now, another threat to the area has arisen. After the official launch of the International Consultations on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context under the terms of the Espoo Convention, it became evident that Nord Stream II AG among three alternative routes has chosen the route most harmful to the environment. A route that will tear apart Kurgalskiy MPA. This is a protected area of dual international importance –under HELCOM as well as under the Ramsar Conventions. The gas pipeline construction will lead to the destruction of the unique natural complexes including places of habitat of a big number of rare and endangered species of animals and plants. Ornithologists who worked for the Nord Stream-2 AG have published information about nestling of white-tailed sea eagle (*Haliaeetus albicilla*) in the south part of the Kurgalskiy reserve. According to the NSP2 Espoo Report the pipeline construction corridor (approximately 85 m wide and approximately 3.8 km in length) will pass across the southern part of Kurgalskiy Nature Reserve and will inevitably destroy the habitat of that and the other rare species. Another part of the Kurgalskiy reserve that might be destroyed by the pipeline construction is the primary forest. According to the NSP2 Espoo Report (p. 393) for primary forest and relict dune habitat within the 85 m wide working area, re-establishment of the original habitats may take long (potentially decades) due to the damage to soils, changes in the groundwater regime, mycorrhizae content and existing vegetation, and there is less certainty that original habitats will re-establish at all. In addition to the very long-term and uncertain recovery of these sensitive habitats, there will also be a small permanent loss of forest cover as re-growth of deep rooted trees will be prevented within 7.5 m above each pipeline and within 6 m of access road.

Drawing the natural gas pipe right through this area is not acceptable to SSNC or its partner organization in the Coalition Clean Baltic and therefore, we would like to highlight several points for consideration:

1. In accordance with Russian legislation, any construction of pipelines within the Kurgalskiy nature reserve area is prohibited. To change the statute and boundaries for the reserve, which is now happening at the same time as active development of the Nord Stream II Project occur, is certainly not honoring the ideas of protected areas.
2. Considering the biological value manifested by its legal protection of the area, we inquire what grounds the route across Kurgalskiy Peninsula and MPA could be claimed optimal from environmental, economic and social perspectives. Overwhelming research findings confirm the significance of the selected area from a Baltic-wide nature conservation point of view. Numerous protected and red-listed species of flora and fauna are observed in the area. In spite of that, marking of the pipeline route on spot has commenced even before finalization of EIA process and obtaining permits.

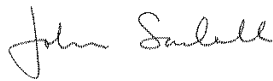
3. The so-called Ingermanlandsky Marine Reserve that was supposed to be established as a compensation measure for the Nord Stream I pipeline has never been realized.

Harbour porpoises

In December 2016, new marine protected areas were notified by the Swedish Government to the European Commission for the protection of harbour porpoise (*Phocoena phocoena*). The largest area is situated on and around the offshore banks in the Baltic Proper, very close to the proposed route of the pipeline. This area is recognized as the main breeding area for the Baltic Proper harbour porpoise population, and holds the main part of the population during the breeding season in summer. Water noise of the kind that will be produced during pipe-laying and trenching of the Nord Stream II pipeline can have a very negative impact on harbor porpoise. It is hence crucial that such sound pollution is minimized during the whole process, ie through bubble curtains. The SSNC also strongly recommends that no activities close to the designated protected area should be allowed during May-December because of mating, breeding and nursing periods of this critically endangered and highly vulnerable population.

Stockholm 6th of June 2017

Swedish Society for Nature Conservation

Johanna Sandahl
Chair

Ellen Bruno
Marine Policy Officer

Stockholm, 5 June 2017

GREENPEACE

To: Naturvårdsverket, registrator@naturvardsverket.se

Diarienummer NV-03441-13

Regarding: Nord Stream 2

MEMORANDUM
PERTAINING TO THE PUBLIC CONSULTATION PROCESS
FOR THE NORDSTREAM EXTENSION PROJECT

Greenpeace Nordic would like to state that the proposed NordStream Extension project (the so-called “NordStream 2” project, hereinafter referred to as the “**investment**” or the “**proposed investment**”) would have serious adverse implications for the environment of the countries in the Baltic Sea basin.

We believe that these serious implications have not been taken into account sufficiently in the EIA report and the Espoo report, which are now the subject of public consultations. Neither report provides a sufficient assessment of the project as a whole. Rather, these documents attempt to split it into pieces in terms of environmental permitting while leaving the most important impacts including the proposed investment’s impact on European energy markets insufficiently with insufficient attention.

More specifically, we are of the opinion that:

1. Both the EIA report and the Espoo report give an inaccurate assessment of the impact of the proposed investment on Natura 2000 sites located in both the countries of origin and the affected countries. The proposed investment is clearly likely to have a significant impact on the environment. It is therefore clear that since the investment runs through or very near to Natura 2000 sites, it must be assessed also as to its potential impact on these sites and that such an assessment must meet the standards provided for in European Union law, specifically in art. 6 of Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora (hereinafter referred to as the “Habitats Directive”).

It is the established case law of the Court of Justice of the European Union that art. 6 (3) of the Habitats Directive nor any other provision thereof specifies the exact procedure

Nordic

which must be followed in order to ensure an appropriate assessment of the impact of an investment on Natura 2000 sites. The Court has, however, held that such an assessment must be organized in such a manner that the competent national authorities can be certain that a plan or project will not have adverse effects on the integrity of the site concerned, given that, where doubt remains as to the absence of such effects, the competent authority will have to refuse authorization (thus: CJEU in case no. C-304/05 Commission of the European Communities vs. the Italian Republic, paragraph 58, and see, to that effect, Waddenzee, paragraphs 56 and 57, and Castro Verde, paragraph 20).

In the case of the instant investment, there are numerous Natura 2000 sites, spread across a total of 8 countries. The Espoo Report indicates that the Natura 2000 sites located in Poland selected for assessment:

- a. SAC PLH990002, Ostoja na Zatoce pomorskiej
- b. SPA PLB990003, Zatoka Pomorska

are both located 22 kilometres from the planned investment.

At the same time, however, the Espoo Report (pg. 375 and 376) lists these two Natura 2000 sites among those located no more than 6 km from the proposed route of the investment. Irrespective of this discrepancy, however, we believe that there are as yet insufficient grounds to state that the proposed investment will have no impact on the Natura 2000 sites, particularly those in Poland, as is stated in the Espoo Report.

Furthermore, given that there are concerns as to the effect of the investment on the Natura 2000 sites, specifically those that have marine mammals as the designation basis, it is not enough for the Espoo Report simply to have one paragraph (on page 377) stating that there is a limited potential for an impact on the overall functioning of the Natura 2000 system. This assessment is, in our view, at least premature, particularly given that, as is stated on page 376 of the Espoo Report “In writing this Espoo Report (and the Finnish EIA), detailed information about the location and features of munitions on the seabed was not available. The Natura 2000 Appropriate Assessment for the Kallbådan Islets and Waters Natura site will be carried out in accordance with the requirements of the Habitats Directive after receiving the detailed information on observed munitions (location, characteristics) to be cleared.”

We consider it impossible in these circumstances to issue a decision allowing for the construction of the investment, given that there are doubts concerning its impact on Natura 2000 sites and the information regarding at least one such site is incomplete. It should be noted that only once an administrative authority is certain that an investment shall have no adverse impact on a Natura 2000 site may it grant permission for such an investment – this is confirmed by CJEU case law, exemplified by case no. C-258/11 Peter Sweetman and Others v An Bord Pleanála, where the CJEU stated that “It is to be noted that, since the authority must refuse to authorize the plan or project being considered where uncertainty remains as to the absence of adverse effects on the integrity of the site, the authorization criterion laid down in the second sentence of Article 6(3) of the Habitats Directive integrates the precautionary principle and makes it possible to prevent in an effective manner adverse effects on the integrity of protected sites as a result of the plans or projects being considered. A less stringent authorization criterion than that in question could not ensure as effectively the fulfilment of the objective of

site protection intended under that provision (Waddenvereniging and Vogelbeschermingsvereniging, paragraphs 57 and 58).”

It is our opinion, moreover, that this incomplete documentation concerning Natura 2000 sites makes the public consultation process regarding both the EIA Report and the Espoo Report inadequate and flawed.

It is clear that public participation, both on the basis of (i) Directive 2011/92/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment (OJ L 26, 28.1.2012, p. 1–21, hereinafter referred to as the “EIA Directive”) and the (ii) Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters, done at Aarhus, Denmark on 25 June 1998 (hereinafter referred to as the “Aarhus Convention”) must be ensured at an early stage, however no earlier than after all relevant documentation necessary for the issuance of a decision is available and provided to the public. This is not the case here, as documentation concerning at least one Natura 2000 site is still unavailable.

2. Furthermore, we believe that the EIA Report is inadequate as its analysis concerning the investment’s impact on the climate and air, contained in chapter 11, is limited to:

- a. “Only direct impacts in Finland from the activities included in the project scope (...)” (p. 278);
- b. In terms of the climate impact – solely as concerns CO₂ (carbon dioxide) emissions;
- c. In terms of air quality impacts – solely as concerns nitrogen oxides (NO_x), sulphur dioxide (SO₂) and particulates (PM).

This assessment is in violation of art. 3 of the EIA Directive, which requires an environmental impact assessment to identify, describe and assess in an appropriate manner, in the light of each individual case and in accordance with Articles 4 to 12 of said directive, the direct and indirect effects of a project on the following factors:

- a. human beings, fauna and flora;
- b. soil, water, air, climate and the landscape;
- c. material assets and the cultural heritage;
- d. the interaction between the factors referred to in points a, b and c above.

It is clear that an EIA Report, which lacks an analysis of the indirect effects of the proposed investment on the climate and the air, is not in accordance with the EIA Directive. Moreover, too little justification has been given as to why the analysis of the investment’s impact on the climate and the air is limited only to CO₂, NO_x, SO₂ and PM, to the exclusion of other pollutants, which are, incidentally, included in Directive 2008/50/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on ambient air quality and cleaner air for Europe (OJ L 152, 11.6.2008, p. 1–44).

3. Additionally, we consider the environmental impact assessment in this matter to be flawed due to the serious doubts concerning the adequacy of the Russian assessment of the environmental considerations and consequences of the planned investment. As a result, it must be considered that the Espoo consultation procedure – which is based on

national environmental impact assessments – cannot be considered adequate. Specifically, this refers to the chosen route of the investment through the Kurgalsky Nature Reserve, in relation to which – according to the Espoo Report – “The project will require temporary construction activities within the Kurgalsky Nature Reserve and result in some long term changes to habitats. However, due to the small areas affected and the fact that the most valuable habitats will not be impacted and the overall integrity and functioning of the reserve will not be affected, the impact ranking on the protected area is evaluated as minor.” We cannot accept that long-term changes to habitats deemed not the “most valuable” but only “valuable” or “less valuable” mean that the impact on the protected area is minor. This is an unacceptable assessment grounded on a criterion that is not to be found in international law and which would not be deemed adequate under EU law, if EU law were applicable in this regard (note: EU law calls for the protection of all habitats for which protection areas are created, not just those branded “most valuable”).

We have serious reservations as to the accuracy and validity of this assessment also because:

- a. it is based on the conclusions of the Russian EIA procedure, during which serious objections were raised concerning whether the chosen route is the least damaging to the environment – we believe that environmental aspects were largely ignored when selecting the route of the investment through the Kurgalsky Nature Reserve;
- b. it is in violation of Russia’s obligations under:
 - i. the Ramsar Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat;
 - ii. the Helsinki Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area.

We appreciate that Russia is not bound by the Espoo Convention and that, nonetheless, it has elected to act as a party of origin under said convention, to the extent allowed by its laws. This does not mean, however, that Russia can act in violation of its international treaty obligations and that the other states involved in the investment, all of which are EU member states, can disregard the serious flaws of the Russian EIA procedure, accepting its results in its EIA and as the basis for the Espoo Report.

4. Moreover, we consider that approval of the investment, should it be given, shall constitute a violation of the Marine Strategy Framework Directive, which requires member states to:

- a. take the necessary measures to achieve or maintain good environmental status in the marine environment by the year 2020 at the latest. Good environmental status means the environmental status of marine waters where these provide ecologically diverse and dynamic oceans and seas, which are clean, healthy and productive within their intrinsic conditions, and the use of the marine environment is at a level that is sustainable, thus safeguarding the potential for uses and activities by current and future generations, i.e.:
 - i. the structure, functions and processes of the constituent marine ecosystems, together with the associated physiographic, geographic,

geological and climatic factors, allow those ecosystems to function fully and to maintain their resilience to human-induced environmental change. Marine species and habitats are protected, human-induced decline of biodiversity is prevented and diverse biological components function in balance;

ii. hydro-morphological, physical and chemical properties of the ecosystems, including those properties which result from human activities in the area concerned, support the ecosystems as described above. Anthropogenic inputs of substances and energy, including noise, into the marine environment do not cause pollution effects;

b. develop and implement marine strategies in order to:

i. protect and preserve the marine environment, prevent its deterioration or, where practicable, restore marine ecosystems in areas where they have been adversely affected;

ii. prevent and reduce inputs in the marine environment, with a view to phasing out pollution, so as to ensure that there are no significant impacts on or risks to marine biodiversity, marine ecosystems, human health or legitimate uses of the sea.

The Baltic Sea is a marine region covered by the scope of said directive, therefore it is the responsibility of all EU member states which are parties of origin for the proposed investment to ensure that no actions are undertaken that will make more difficult the attainment or maintenance before 2020 of the good environmental status of the waters of the Baltic Sea.

It is clear to us that the proposed investment will make this task more difficult and is in clear conflict with the obligations arising under the Marine Strategy Framework Directive, including for the reasons specified in this consultation memorandum.

5. Furthermore, we are of the opinion that, irrespective of the baseline analysis included in chapters 7 – 9 of the EIA Report and analysis of alternative routes, the grounds for undertaking the proposed investment are not sufficient, due to the fact that Europe has for some time been experiencing an oversupply of natural gas. It is therefore not the case, as is stated in the EIA Report, that “access to natural gas is becoming increasingly critical for the EU as global demand rises and its own gas resources deplete. With Nord Stream 2, the EU can secure additional gas resources in the long term in order to ensure global industrial competitiveness and meet domestic demand.” The proposed investment is not justified in economic terms, and, therefore, any economic factors in favour of its construction are outweighed by the environmental detriment brought about by the investment, particularly those issues outlined in pts. 1 – 4 above.

6. In conclusion, Greenpeace Nordic would like to state their firm opposition to the investment and any decision, which brings its construction closer to completion. The investment would be detrimental to the environment, specifically the unique ecosystems of the Baltic Sea and adjacent lands and tie the European energy system

more strongly to fossil fuels. The Swedish authorities should not grant the investment an EIA permit and should not allow for its construction on Swedish territory.

On behalf of Greenpeace Nordic,

Frode Pleym
Programme Manager, Greenpeace Sweden

Sini Harkki
Programme Manager, Greenpeace Finland

GREENPEACE

Nordic

Datum
2017-06-12

Dnr
1424-13
Ert Dnr
NV-03441-13

Mottagare
Naturvårdsverket
106 48 Stockholm

Handläggare
Malin Hemmingsson
Havs- och vattenavdelningen
Enheten för miljöprövning och miljötillsyn
malin.hemmingsson@havochvatten.se

Direkt
0106986184

Espoo consultation regarding Nord Stream 2 planned natural gas pipeline project through the Baltic Sea

In accordance with the Espoo Convention on environmental Impact Assessment in a transboundary context, the Swedish Agency for Marine and Water Management (SwAM) hereby responds to the plans regarding the Nord Stream 2 project.

SwAM:s general opinion

According to section 15.4.2.7 in the Espoo Report potential transboundary impacts on Swedish waters are limited to the actions taking place in the vicinity of the Swedish EEZ. The report states that most environmental impacts will remain local and that the transboundary environmental impacts in Swedish waters will be insignificant.

SwAM can agree on these conclusions. We foresee limited risks of environmental impacts in Swedish waters due to the project in neighboring countries. SwAM has, however, identified some risks of negative environmental impact due to construction activities taking place within the Swedish EEZ that potentially could affect other countries. These includes effects on protected species within a Natura 2000-area and effects on spawning fish in the Bornholm Basin. SwAM has expressed concerns regarding this and recommended precautionary measures in these areas in the pronouncement given to the Swedish Ministry of Enterprise and Innovation 2017-06-02 (3278-16).

We believe that it is relevant to address and relate to some of these issues in short, even in the Espoo consultation process.

Potential environmental impacts within the new Natura 2000-area

The Swedish government has proposed a new Natura 2000-area to the European commission that includes an important area for the Baltic sub-population of harbor porpoises¹. The harbor porpoise population in the Baltic Proper is classified as critically endangered. During the breeding

¹ Regeringsbeslut 2016-12-14, M2015/02273/Nm

period the population is concentrated to the offshore banks south of Gotland in the Swedish EEZ. This area, which is considered a hot spot for the porpoises, overlaps with the NSP2 route. Marine mammals, and especially harbor porpoises, are sensitive to underwater noise. Considering the sub-populations low total number of individuals (500), each individual is accounted a very high value. Even though the planned activities within the Natura 2000-area will probably not directly injure porpoises, there is a risk of repeated behavioral disturbances due to the underwater noise and the increased presence of ships in the area.

After consultation with Swedish expertise in marine mammals, SwAM recommends pipe laying in the newly proposed Natura 2000-area during November to March.

Potential environmental impact in the Bornholm Basin

The pipeline route goes through the important cod spawning area in the Bornholm Basin. The cod spawning in the basin could potentially be affected if pipe laying takes place during the most important time for spawning, when eggs are sensitive to disturbances. Disturbances could be increased levels of suspended sediments or increased underwater currents leading to displacement of eggs. SwAM has therefore recommended that pipe laying within this area is avoided during the cod spawning period. Pipe laying should preferably be avoided during the entire spawning period 1 May to 31 October. This is also the time when no fishing activities is allowed within the area, due to the Eastern cod population spawning season (EC 2187/2005, art. 16a). As a secondary option pipe laying activities should be avoided during the peak of the spawning period (June-July). This is relevant even if DP-vessels (Dynamically Positioned vessels) are being used. Avoiding construction work during these periods will also protect the sprat (*Sprattus sprattus*).

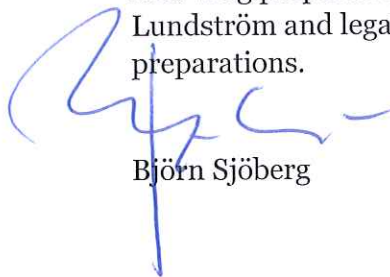
Since the Bornholm Basin extends to Danish waters the same avoidance periods should be valid for construction work taking place within the Danish parts of the Bornholm Basin in order to avoid transboundary effects to the cod population.

Munition clearance

The assessment of country level transboundary impacts identified that only the generation of underwater noise from munitions clearance in Russia and Finland has the potential to result in significant impacts. Detonations will affect the marine environment and proper mitigation measures needs to be undertaken to avoid damage to marine mammals, seabirds and fish. Especially the sensitive population of ringed seals in the Gulf of Finland

needs to be considered when planning and conducting munition clearance to avoid any injuries on individuals.

Decision on this pronouncement has been taken by director Björn Sjöberg following preparation by analyst Malin Hemmingsson. Head of Unit Ann Lundström and legal advisor Karin Wall has participated in the final preparations.

Björn Sjöberg

Malin Hemmingsson

KUSTBEVAKNINGEN

Naturvårdsverket

Organisatorisk enhet
Rättsenheten

Handläggare
Sara Thörngren

Datum
2017-06-05

Dnr
2017-992

Informationssäkerhetsklassificering
Öppen

Ert datum
2017-04-07

Er referens
NV-03441-13

Remissvar avseende samråd om gränsöverskridande miljöpåverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2 enligt Esbokonventionen

Kustbevakningen har den 1 juni 2017 avgett svar på remiss från Näringsdepartementet avseende Nord Stream 2 AG:s ansökan om tillstånd enligt 15 a § lagen (1966:314) om kontinentalsockeln för utläggande av rörledningssystem på kontinentalsockeln utanför territorialgränsen, m.m. (bifogas).

Kustbevakningen angav i detta remissvar bland annat att myndigheten gör bedömningen att aktiviteterna inte kommer att ha någon omfattande påverkan på myndighetens sjöövervaknings- eller räddningstjänstuppgifter. Kustbevakningen gör ingen annan bedömning vad gäller gränsöverskridande miljöpåverkan och har inga andra synpunkter på denna remiss.

Sara Thörngren
Chefsjurist

Naturvårdsverket
106 48 Stockholm

Samråd om gränsöverskridande miljöpåverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2 enligt Esbokonventionen

Ärendenr: NV-03441-13

Region Gotland har beretts tillfälle att yttra sig i samrådet beträffande bolaget Nord Stream 2 AG:s miljökonsekvensbeskrivning avseende anläggningen av ytterligare en dubbel, 1 200 kilometer lång, gasöverföringsledning längs Östersjöns botten, från Finska viken till tyska kusten.

Anläggningen som sådan kommer inte att gå innanför gränsen för svenskt territorialvatten och följaktligen inte heller kommun/länsgränsen till Gotland eller det kommunala havsplaneområdet. Bolagets miljökonsekvensbeskrivning listar heller inte att något av de skyddade områdena i de gotländska farvattnen, som exempelvis Gotska Sandön–Salvorev eller Hoburgs bank, kommer påverkas eller bara påverkas försumbart.

Med utgångspunkt i de ambitiösa klimatmål Region Gotland och Sverige antagit tillsammans med det globala Parisavtalet vill Region Gotland dock framhålla att vi istället för fossilgas hellre ser en satsning på långsiktigt hållbara energikällor. Skall vi gemensamt klara den globala klimatutmaningen måste ambitionen vara att ersätta utnyttjandet av fossila bränslen med långsiktigt hållbara energikällor.

Region Gotland vill också poängtera att Östersjön är ett innanhav med synnerligen känsliga ekosystem, där varje påverkan eller risk för påverkan utgör ett hot mot vattenmiljön. Det finns därför starka motiv att såväl under anläggnings- som driftsfasen genomföra fortlöpande undersökningar för att kunna konstatera eventuella förändringar i den marina miljön och därmed underlätta bedömningen av lämpliga åtgärder i syfte att minimera störningarna orsakade av verksamheten.

Region Gotland ser också gärna att Nord Stream 2 AG förbinder sig att ta ökad hänsyn till miljön genom att finansiera en internationell fond eller motsvarande som kan finansiera kompensationsåtgärder för gasledningen i Östersjön.

Region Gotland

Björn Jansson
regionstyrelsens ordförande

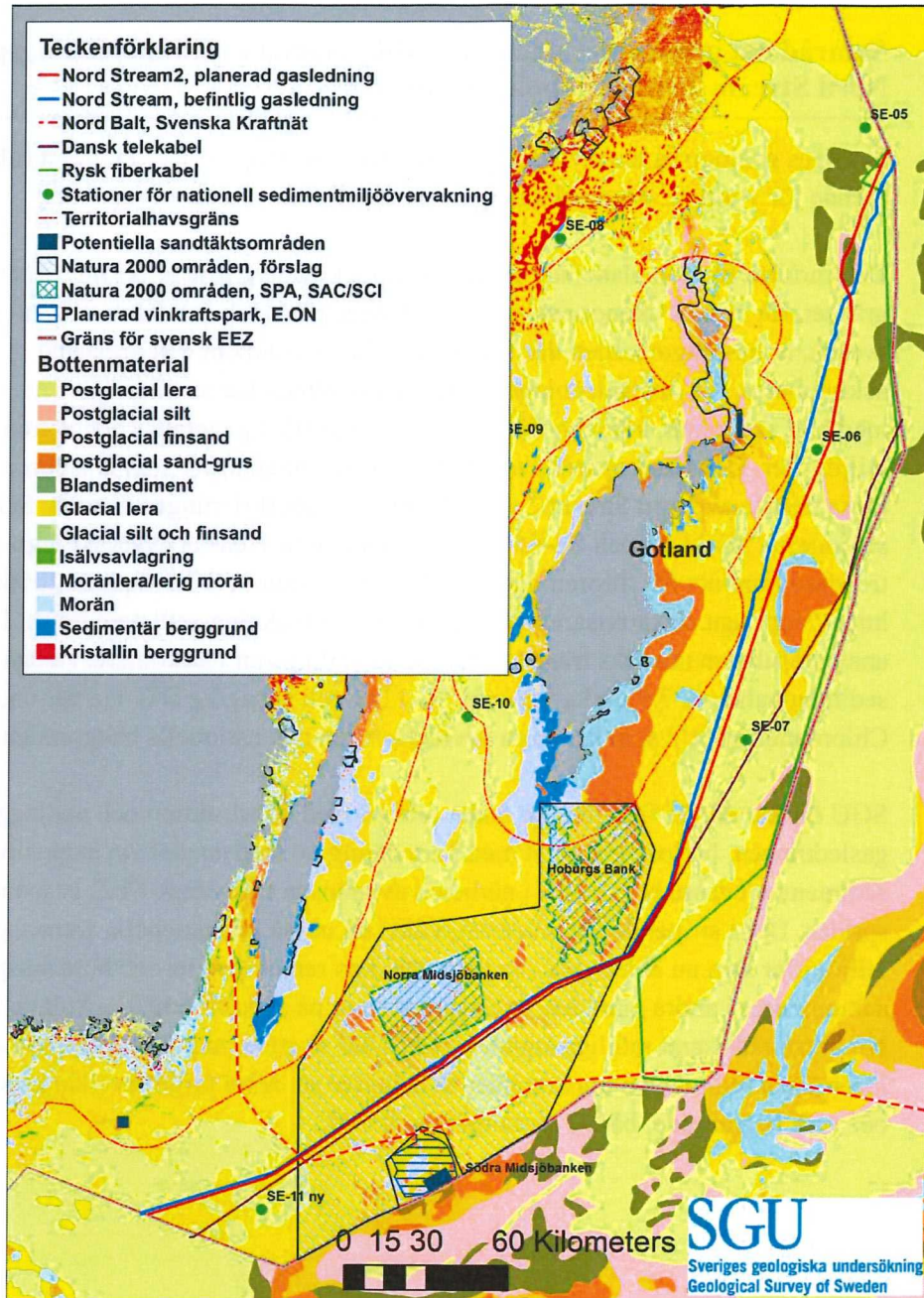
Peter Lindvall
regiondirektör

Samråd om gränsöverskridande miljöpåverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2 enligt Esbokonventionen

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har den 10 april 2017 mottagit rubricerat ärende för yttrande. Med anledning av detta vill SGU framföra följande.

De områden för den planerade gasledningsträckningen, som är belägna i närheten av gränsen för svensk ekonomisk zon (EEZ), både på dansk och finsk sida, men även svensk, är bassängområden där framförallt finare sediment och organiskt material ackumuleras. Av den anledningen består havsbotten här av yngre gyttjiga lersediment med hög vattenhalt, vilka har förmågan att binda till sig metaller och antropogena miljögifter. Detta kan observeras i både de sedimentanalyser som är utförda och presenterade av Nord Stream 2 i miljökonsekvensbeskrivningen samt av SGU vid stationerna SE-11 ny och SE-05 inom det nationella svenska övervaknings- och trendprogrammet för föroreningar i sediment, se figur 1, SGU-rapport 2016:04 samt <https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-miljoovervakning-sediment.html>. I analysresultaten utmärks främst tributyltenn (TBT) som förekommer i höga sedimenthalter av 7,9 µg/kg DW vid SE-11 ny och 14 µg/kg DW vid SE-05, men även Chlordaner och Cd som har stora avvikelser från den nationella bakgrunden.

SGU önskar därför framföra att under arbetet med konstruktion och nedläggning av gasledningen, inklusive arbetet med bortröjning av stridsmedel via explosioner, kommer sedimenten i dessa bassänger, i närheten av gränsen till svensk EEZ, suspenderas och spridas. Detta suspenderade material, vilket då också kan innehålla antropogena miljögifter som nu är bundna i sedimenten, kan remobiliseras och borttransporteras samt ackumuleras i andra områden, inklusive botten på svenskt område. Största försiktighet bör alltså råda samt möjliga åtgärder vidtas här så att en minimal spridning av de förorenade sedimenten uppkommer. SGU anser att dessa miljöpåverkansfaktorer i så fall bör vara begränsade, både i omfattning och i tid.

Figur 1. Sedimentkarta som visar den planerade sträckningen för Nord Stream2 (i rött) och lokaliseringen av provtagningsstationerna SE-11 ny och SE-05. I de ljusare gula områdena (postglacial lera) utgörs havsbotten framförallt av yngre gyttjiga lersediment.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Lena Söderberg.

I den slutliga handläggningen av ärendet har även juristen Sara Nordström samt statsgeologen Johan Nyberg, den senare föredragande, deltagit.

Lena Söderberg

Johan Nyberg

Bilaga
Engelsk översättning av beslutet

BILAGA UNOFFICIAL TRANSCRIPT OF THE DECISION

Consultation on environmental impact assessment in a transboundary context regarding the pipeline project Nord Stream 2, in accordance with the Espoo Convention

On April 10, 2017, The Geological Survey of Sweden (SGU) received a request for SGU:s opinion regarding the above mentioned matter. Hence, SGU presents the following.

The seabed areas of the planned pipeline route in the vicinity of the Swedish Exclusive Economic Zone (EEZ) border, on both the Danish and Finish sides, including the Swedish side, are basin areas where there are predominantly an accumulation of fine sediments and organic material. Therefore, the sediments here consist of young, fine sediments with high organic and water contents, which have the capabilities to bind metals as well as anthropogenic environmental toxins. This could be seen both from the sediment analyses done and presented by Nord Stream2 in the Environmental Impact Assesment as well as sediment analyses done by SGU at stations SE-11 ny and SE-05 within the national Swedish status and monitoring programme for contaminants in marine sediments, see figure 1, SGU report 2016:04 and <https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-miljoovervakning-sediment.html>. The results from the analyses refers first of all to tributyltin (TBT) which had high sedimentcontents of 7,9 µg/kg DW at SE-11ny and 14 µg/kg DW at SE-05, but also for Cd and Chlordanes having large deviations from national backgrounds.

SGU would therefore like to state that during the construction and laying work of the pipeline, including the work to eliminate munitions through explosions, there will be turbidity/dissemination of suspended materials in the basins close to the Swedish EEZ. This suspended material, which then also could contain anthropogenic environmental toxins now bound in the sediment, could enter the marine ecosystem as well as be transported to and accumulated in other surroundings, including Swedish, seabed areas. Therefore, the greatest care as well as possible measures should be taken here to minimize the dispersion of contaminated sediments. SGU considers, in that case, that the influencing factors on the environment should be limited both in time and space.

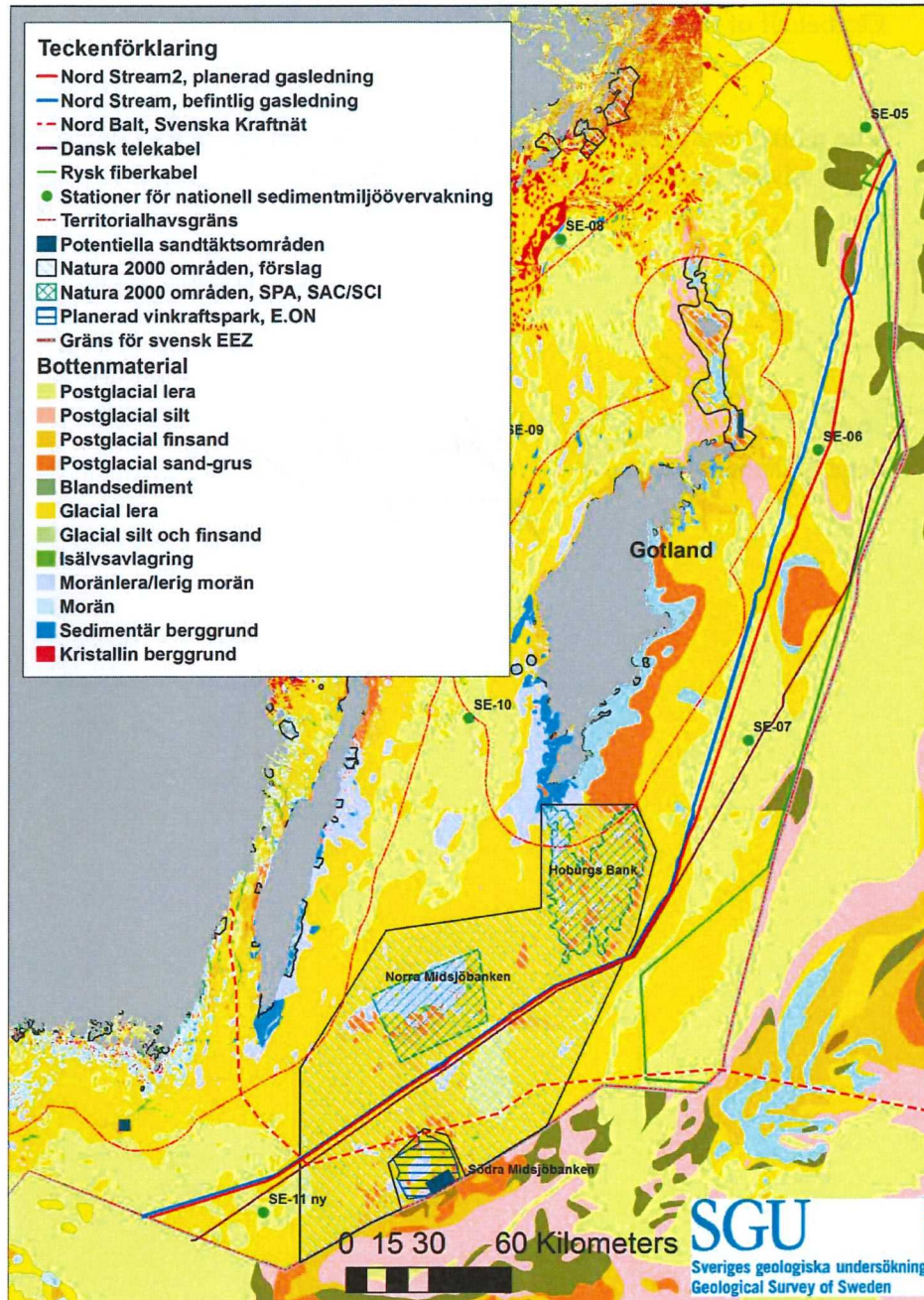
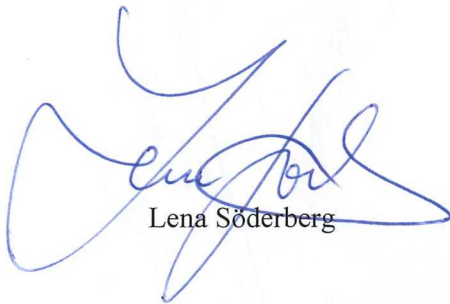

Figure 1. Sediment map showing the planned route of Nord Stream2 (in red) and the location of the sampling stations SE-11 ny and SE-05. The light yellow areas represent sediments consisting predominantly of young, fine sediments with high organic content.

On behalf of the SGU, Director-General, Lena Söderberg.

The matter was presented to the Director-General by state geologist Johan Nyberg.
Legal advisor Sara Nordström also participated.

Lena Söderberg

Johan Nyberg

2 juni 2017

Vårt Dnr: SU-484-6.3-0027-17

Stockholms Universitets Östersjöcentrums svar på Naturvårdsverkets inbjudan om att lämna synpunkter på bolaget Nord Stream 2 AG:s miljökonsekvensbeskrivning för gasledningsprojektet Nord Stream 2 (Ärendenr: NV-03441-13 Nord Stream 2): ”Samråd om gränsöverskridande miljöpåverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2 enligt Esbokonventionen”

Synpunkter

Samrådsunderlaget är mycket omfattande och tekniskt komplicerat och de synpunkter som lämnas här gör inte anspråk på att vara bedömda som de enskilt mest angelägna av alla potentiella värderingar av miljörisker som kan göras i samband med projektet. Förändringen av musselätande dykänders antal i Östersjön är dock en sådan drastisk förändring av Östersjöns fauna att verksamheter som kan påverka dessa populationer är av mycket hög ekologisk angelägenhetsgrad.

En kritisk fråga i samband med ledningsdragningen är att ledningsarbetena bedrivs i nära anslutning till grundområdena Hoburgs bank och Norra Midsjö bankar som är viktiga övervintringslokaler för bland annat alfågel (*Clangula hyemalis*). I Havs- och vattenmyndighetens rapport 2016:24 påpekas att: ”Hoburgs bank, Norra Midsjöbanken och Södra Midsjöbanken är globalt viktiga övervintringsområden för den nordeuropeiska och västsibiriska populationen av alfågel”. Alfågeln övervintrande population har under senare år minskat kraftigt av oklar anledning. Befintliga inventeringar visar på en nedgång från cirka 4.3 miljoner individer 1992-1993 till cirka 1.5 miljoner 2007-2008 och senare inventeringar pekar på en fortsatt minskning. Under vintern 2016 beräknades cirka 260 000 individer uppehålla sig på de tre ovan nämnda grundområdena (HaV 2016).

Under vinterhalvåret äter dessa dykänder framför allt stora mängder blåmusslor men även andra mindre bottenlevande kräftdjur och mollusker på botten ned till 10-25 meters djup och ibland djupare. Fåglarna störs lätt av fartygstrafik och det framgår inte tydligt av underlaget när arbeten ska utföras och om det kommer att göras en bedömning av risken för att störa alfågeln under deras övervintring. Denna tid är en flaskhals för fåglarnas överlevnad eftersom temperatur och väderförhållanden kan vara mycket krävande under vintertid i Östersjön.

I underlaget (Esborapport sid 383) bedöms störningen vara försumbar i förhållande till den närliggande intensivt trafikerade fartygsleden. Det är inte klart utifrån detta underlag hur slutsatsen framkommit men en referens ges till övervakning under

Stockholms universitets Östersjöcentrum

anläggningen av NSP. En långvarigare närvaro av fartyg innebär sannolikt en annan form av störning än passage. Det är önskvärt att konsekvenserna för framför allt alfågel utreds närmare och att arbetena i tiden förläggs till andra säsonger än övervintringsperioden. I det fall arbeten inte kan undvikas under vintertid är det avgörande att inget spill av olja förekommer från fartyg eller utrustning eftersom alfågeln är ytterst känslig även för mycket små mängder olja på vattenytan.

Skälen till att fåglarna minskat antal så drastiskt inte är helt klarlagda. Det är därför viktigt att undersöka och följa upp om plöjningen av rännan eller annan grumlande verksamhet, exempelvis flytt av de tunga ankarna (Esborapport sid 98), kan förorsaka ökad belastning av miljöfarliga ämnen. Plöjningen av rännan når ned till sedimentdjup som sannolikt har betydligt högre halter än dagens sediment av äldre miljögifter som PCB, DDT, dioxin och tungmetaller m.m. (så kallade "legacy contaminants") samt eventuellt kemiska stridsmedel. Sediment bemängt med sådant material riskerar att slammas upp i bottenvatten och transporteras i närområdet. Fåglarna i sig är sannolikt mindre känsliga för kortvarig exponering eftersom de andas luft men musslorna som är deras födoresurs tar effektivt upp miljögifter ur filtrerat material. Denna risk bör värderas i förväg och följas upp efteråt genom provtagning av miljöfarliga ämnen i musslor direkt innan och efter utläggningsverksamheten när den sker på grunda områden vid fåglarnas övervintringsplatser.

Referenser

Larsson, K. (2016) Sjöfart och naturvärden vid utsjöbankar i centrala Östersjön - Havsplanering kan reducera konflikter, Havs- och vattenmyndigheten, Rapport 2016:24.

Esborapport, Nord Stream 2, April 2017; Ramböll

Tina Elfving

För Stockholms Universitets
Östersjöcentrum

Carl Rolff

Ärendenr: NV-03441-13

Naturvårdsverket
registrator@naturvardsverket.se

Ellenor Grundfelt
ellenor.grundfelt@energigas.se

Stockholm den 2 juni 2017

Samråd om gränsöverskridande miljöpåverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2 enligt Esbokonventionen

Energigas Sverige, som är branschorganisationen för energigaserna i Sverige, tackar för inbjudan till det skriftliga samrådet och meddelar att vi i det här ärendet avstår från att lämna synpunkter.

Med vänliga hälsningar,

Ellenor Grundfelt
Chef Analys och marknad

Kajsa Tönnesson
Chef Havsmiljöinstitutet
Box 260
SE-405 30 Göteborg
Tel +46 31 7861259
kajsa.tonnesson@havsmiljoinstitutet.se

2017-06-05, d nr 9/17

Naturvårdsverket
registrator@naturvardsverket.se

Remissyttrande: Samråd om gränsöverskridande miljöpåverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2 enligt Esbokonventionen

Havsmiljöinstitutet har på grund av tidsbrist endast mycket begränsat granskat innehållet i **Samråd om gränsöverskridande miljöpåverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2** (diarienummer NV-03441-13).

Havsmiljöinstitutet är ett samarbete mellan Göteborgs universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Sveriges lantbruksuniversitet och Linnéuniversitetet. Stockholms universitet och Sveriges lantbruksuniversitet, vilka båda är en del av samarbetet, har i sina remissyttrande lyft effekter på sjöfågel och fiskfauna. Havsmiljöinstitutet stöder till fullo dessa kommentarer.

Kajsa Tönnesson, PhD
Chef, Havsmiljöinstitutet

KUSTBEVAKNINGEN

Näringsdepartementet
Avdelningen för näringsliv och villkor
Enheten för företag och företagande
103 33 STOCKHOLM

Organisatorisk enhet
Rättsenheten

Handläggare
Sara Thörngren

Datum
2017-06-01

Dnr
2017-958

Informationssäkerhetsklassificering
Öppen

Ert datum
2017-04-07

Er referens
N2016/05812/FÖF

Remissvar avseende ansökan om tillstånd enligt 15 a § lagen (1966:314) om kontinentalsockeln för utläggande av rörledningssystem på kontinentalsockeln utanför territorialgränsen, m.m.

Kustbevakningen lämnar i sitt remissvar synpunkter utifrån myndighetens uppgifter och uppdrag enligt förordningen (2005:742) med instruktion för Kustbevakningen att bland annat bedriva sjöövervakning och miljöräddningstjänst till sjöss. Sjöövervakningen omfattar till exempel vissa tillsynsuppgifter enligt lagen (1966:314) om kontinentalsockeln.

Anläggningsaktiviteterna respektive driftsfasen kommer att övervakas inom ramen för Kustbevakningens ordinarie övervakningsverksamhet och föranleda särskilda åtgärder främst i den utsträckning det följer av särskilda krav eller villkor i regeringens beslut.

Kustbevakningen har inget att erinra mot det av Nord Stream 2 AG föreslagna villkoret samt föreslagna försiktighetsmått och begränsningar i sig. Kustbevakningen önskar dock följande justering/tillägg.

Kustbevakningen önskar information om arbetena minst en kalendermånad innan anläggningsarbetena respektive planerade underhållsåtgärder och liknande under driftsfasen påbörjas, samt därefter löpande hållas informerad om arbetenas fortskridande samt när arbetena avslutas.

Kustbevakningen noterar att bolaget härutöver angett att de ska ta fram en beredskapsplan för oljeutsläpp, beskrivit en beredskap för nödsituationer under anläggningsfasen (olyckor och oplanerade händelser) för att förhindra eller mildra potentiell påverkan, en krisberedskapsplan för driftsfasen samt beskrivit kontakter med berörda myndigheter med anledning härav. Kustbevakningen ser positivt på dessa åtgärder, men betonar vikten av att beredskapsplanen även omfattar hantering av kemiska stridsmedel. Kustbevakningen hade gärna sett att Nord Stream 2 AG:s beredskapsplan samordnas med Nord Stream AG:s för att till exempel underlätta och förkorta larmvägar vid en nödsituation.

Kustbevakningen har i övrigt inget att erinra mot Nord Stream 2 AG:s ansökan och Kustbevakningen gör bedömningen att aktiviteterna inte kommer att ha någon omfattande påverkan på myndighetens sjöövervaknings- eller räddningstjänstuppgifter.

POSTADRESS
Kustbevakningen
Box 536
371 23 KARLSKRONA

TELEFON
0776-70 70 00 (växel)

TELEFAX
0455-105 21

E-POST OCH INTERNET
registrator@kustbevakningen.se
www.kustbevakningen.se

Beslut om detta yttrande har fattats av generaldirektör Lena Jönsson. I ärendets handläggning har deltagit handläggaren Anders Litzén och chefsjuristen Sara Thörngren, föredragande.

Lena Jönsson

Sara Thörngren

Extern digital kopia till:

Justitiedepartementet, enheten för samordning av samhällets krisberedskap

Justitiedepartementet, enheten för lagstiftning om allmän ordning och säkerhet och samhällets krisberedskap (L4)

Intern digital kopia till:

Ledningsgruppens ledamöter

SRAT

TULL KUST

SECO

2017-06-02

500-10266-2017
NV-03441-13

Kontaktperson

Miljöavdelningen

Charlott Stenberg

010-224 1607

charlott.stenberg@lansstyrelsen.se

Naturvårdsverket

registrator@naturvardsverket.se (via e-post)

Samråd om gränsöverskridande miljöpåverkan enligt Esbokonventionen för bolaget Nord Stream 2 AG:s planerade gasledningsprojekt

Länsstyrelsens synpunkter

Länsstyrelsen i Skåne konstaterar att även om den föreslagna ledningsdragningen, i anslutning till Skåne, går utanför svensk ekonomisk zon kan anläggningsarbetet komma att påverka regionen vad gäller tumlare, fiske samt torsklek.

Tumlare

Tumlaren är en Natura 2000-art (bilaga 2 och 4) som är fridlyst enligt Artskyddsförordningen 2007:845. I HELCOMs regionala rödlista för Östersjön har man utvärderat tumlaren som bestående av två populationer: den akut hotade (CR) Östersjöpopulationen och den sårbara (VU) Bälthavspopulationen. Båda populationerna förekommer utanför Skånes södra och östra kuster. På den nationella rödlistan skiljer man inte på olika populationer. Där är arten bedömd som sårbar (VU) (Artdatabanken 2015).

Nord Stream 1 började anläggas 2010 och den första ledningen togs i drift 2011. Sedan dess har nya forskningsresultat från Life-projektet SAMBAH (<http://www.sambah.org/index.html>) tillkommit. Resultaten tyder på att Östersjöpopulationen under sommarhalvåret lämnar skånska vatten och istället koncentreras runt Midsjöbankarna. Östersjöpopulationen är så pass liten att varje individ är en viktig genetisk resurs. För att minska risk för negativ påverkan på denna population är det värdefullt att resultaten från SAMBAH beaktas vid anläggningsarbetena i området.

Den totala tumlartätheten är högre under sommarhalvåret i havsområdena utanför Skåne varför det naturligtvis är viktigt med försiktighetsåtgärder, särskilt om ammunitionsröjning kommer att krävas. Allmänna försiktighetsåtgärder kan också lämpligen vidtas genom att ekolod med frekvenser inom tumlarens hörselområde, ca 200 Hz – 180 kHz, inte används. Över 200 kHz är att föredra. Genom dessa åtgärder minskar också risk för påverkan på Natura 2000-området Sydvästskånes utsjövatten, utpekad för tumlare.

Vid eventuell ammunitionsröjning bör inte bara åtgärder vidtas för att skrämma iväg tumlare, säl eller sjöfågel. Man bör också använda sig av metoder för att minska och begränsa bullerspridning. I skånska vatten, men även längre österut, förekommer ett betydande garnfiske. Tumlare vars hörsel skadas, om än bara tillfälligt, vid eventuella explosioner löper större risk att bifångas i detta fiske.

Bilaga 9 "Marine mammal in the Baltic Sea in relation to the Nord Stream 2 project – EIA" beskriver (9.1) att bullret från gasledningen i drift endast är hörbart för de marina däggdjur som är mycket nära ledningen och att effekten är irreversibel, långvarig, men lokal. Även om bedömningen är att ljudets intensitet och magnitud är låg saknas det en analys av om gasledningen, i drift, kan väntas ha en barriäreffekt på de olika arternas rörelsemönster och utbredning.

MKB säger i avsnitt 8.10.2 att det vid anläggningen av Nord Stream 1 inte observerades någon påverkan på marina däggdjur i svensk ekonomisk zon. Det saknas dock redogörelse för hur man undersökte detta. Likaså säger man att röjningen av minor inte gav indikationer på skadade marina däggdjur, men hur utfördes den kontrollen? "Ingen påverkan från andra aktiviteter, med mindre bullernivåer samt sedimentspridning förutsågs". Innebär det att inte heller detta undersöktes?

Fiske

Enligt till Havs- och vattenmyndigheten i fiskeloggböcker redovisade uppgifter bedrivs inget omfattande fiske av skånska fiskare i det aktuella området. Fångster redovisas av ett par silltrålare, som inte bör påverkas av ledningen annat än under själva anläggandet och en torsktrålare samt en garnfiskebåt. Detta kan dock komma att ändras framöver då allt fler nätfiskare tvingas söka sig längre ut från kusten på grund av ökade säliskador på fångsten och en ökad förekomst av sälmask i torsken.

Enligt ansökan har jämförande undersökningar visat att fisket inte påverkats av den befintliga gasledningen Nord Stream 1, vare sig avseende fångster eller fiskemönster. Inte heller kan konstateras någon påverkan på mängderna av fisk längs rörledningarna. Endast under anläggningstiden har en viss påverkan skett, men denna har varit kortvarig och marginell. Länsstyrelsen vill dock framhålla att det från fiskets synpunkt är önskvärt att även den nya gasledningen i görligaste mån är övertrålningsbar. Om inte detta kan garanteras längs hela sträckningen och det i framtiden skulle visa sig att ledningen medför fångstbortfall t.ex. på grund av att den blockerar vissa fiskeplatser eller medför förlängda gångtider för fiskefartygen, förutsätter länsstyrelsen att fisket kommer att kompenseras för merkostnader och uteblivna intäkter. Likaså om ledningen, trots vad som uppges i ansökan, visar sig föranleda restriktioner i fisket.

Länsstyrelsen ser positivt på att önskemålet från yrkesfiskets organisationer, att reducera påverkan på fisket genom att de nya rörledningarna placeras så nära de befintliga ledningarna som möjligt, tillgodoses. Vid bottenrålning måste fartygen minska farten och lyfta trålen upp från havsbotten när de är framme vid rörledningen. Genom att placera rörledningarna så nära varandra som möjligt räcker det med ett lyft istället för två, eller fler.

Torskleden

Enligt vad länsstyrelsen erfar har bolaget för avsikt att använda sig av ett DP-fartyg (dynamic positioned) i Bornholmsdjupet. Det betyder att fartyget håller sig på plats med hjälp av ett antal propellrar och gps. Påverkan från fartyget på fisk kan ske genom sedimentspridning, omrörning av ytligt vatten samt undervattensbuller.

Även om sträckningen för rörledningarna genom Bornholmsdjupet är ungefär desamma som för Nord Stream 1 så är skillnaden att bolaget denna gång vill kunna lägga ut ledningarna utan begränsning i tid på året.

Bornholmsdjupet är stängt för fiske från 1 maj till 31 oktober för att skydda det östra torskbeståndet i Östersjöns lek. Torskens lek begränsas i Östersjön av både syre- och salthalten i vattnet då äggen kräver rätt halter för att kunna hålla sig svävande i vattenmassan och utvecklas till larver. Men även syrehalten vid botten är av stor vikt för torskens tillväxt. Torsk kommunicerar dessutom med ljud vid lek varför buller från anläggningsfartyget kan störa deras kommunikation.

Sedan Nord Stream 1 anlades har storleken på det östra torskbeståndet inte kunnat uppskattas korrekt med traditionella metoder för bestämning av storlek, ålder och tillväxt och leken tycks nu vara ännu mer koncentrerad till Bornholmsdjupet än tidigare. Länsstyrelsen anser därför att anläggningsarbeten i Bornholmsdjupet i första hand ska undvikas under perioden 1 maj till 31 oktober och i andra hand undvikas under juni – juli när leken troligen når sin kulmen. Undvikande av arbeten i Bornholmsdjupet under maj – oktober skyddar även skarpsillens lek.

Redogörelse för ärendet

Bolaget Nord Stream 2 AG har till regeringen den 16 september 2016 lämnat in en ansökan om tillstånd enligt 15 a § lagen (1966:314) om kontinentalsockeln att lägga ut två rörledningar för transport av naturgas på kontinentalsockeln utanför Sveriges territorialgräns, inom en korridor om 200 meter på ömse sidor om den sträckning som anges i bilagan till den tekniska beskrivningen.

Rörledningarna inom Nord Stream 2 planeras att löpa mellan ryska Östersjökusten till Tyskland, till stor del parallellt med befintliga Nord

Stream-ledningar, men huvudsakligen öster om dessa.

Detta ärende har avgjorts av länsöverdirektör Ola Melin, beslutande, och vattenhandläggare Charlott Stenberg, föredragande. I handläggningen har även miljödirektör Annelie Johansson, enhetschef Kristian Wennberg, handläggare Lars Mohlin samt handläggare Eva Ohlsson medverkat utan att delta i avgörandet.

Ola Melin

Charlott Stenberg

Denna handling har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Bilaga:

Bilaga 1: Translation to English

Kopia till:

Akten

Bilaga 1:

The county administrative board in Skåne note that although the proposed pipeline, in connection with Skåne, is planned in waters outside of the Swedish economic zone, the construction work may affect the region regarding porpoises, fishing and cod spawning.

Porpoise

The porpoise is a Natura 2000 specie (Annexes 2 and 4) and it is also protected nationally in Artskyddsförordningen 2007: 845. In HELCOM's regional red list for the Baltic Sea, porpoises have been evaluated as consisting of two populations: the critically endangered (CR) Baltic Sea population and the vulnerable (VU) North Atlantic population. Both populations occur outside Skånes southern and eastern coast. The national Swedish red list does not evaluate different subpopulations and the specie is assessed as vulnerable (VU) on the national red list.

The construction of Nord Stream 1 began in 2010 and the first pipe was put in operation in 2011. Since then, new research results from the LIFE project SAMBAH (<http://www.sambah.org/index.html>) have been published. The results indicate that during the summer, the Baltic Sea population leave Skånes coastal area and instead concentrates around Midsjöbanken. The Baltic Sea population is so small that every individual is an important genetic resource. In order to reduce the risk of negative impact on this population, it is valuable that the results of SAMBAH are taken into account while doing construction work in the area.

The overall porpoise density is higher during the summer months in the sea outside Skåne why it is important to take precautions, especially if explosive ordnance disposal (EOD) is required. General precautions may also be taken by using echo sounders with frequencies outside the porpoises hearing range, which is around 200 Hz - 180 kHz. Over 200 kHz is preferred. These measures also reduce the risk of negative impacts on the Natura 2000 area "Sydvästskaånes utsjövatten", designated for porpoises.

In case of EOD, not only measures should be taken to scare off porpoises, seals or seabirds. Measures should be taken to limit and reduce noise pollution. In Skånes waters, but also further east, there is a significant fishing with nets. Porpoises whose hearing is damaged, albeit only temporarily, in the case of possible explosions, is at greater risk of becoming bycatch in this fishery.

In the environmental impact assessment, it is mentioned that noise from the pipeline in operation is only audible to marine mammals that are very close to the pipeline and that the effect is irreversible, long lasting, but local. Although the company makes the assessment that the intensity and magnitude of the sound is low, there is no analysis of

whether the pipeline, in operation, can be expected to have a barrier effect on the distribution of various species.

Fishing

According to catch data reported to the Swedish agency for marine and water management, no extensive fishing by fishermen from Skåne is carried out in the area concerned. Catches are reported by a pair of herring trawlers, which should not be influenced by the pipeline other than during the construction work itself, and one cod trawler and one fisherman fishing with nets. However, this may change over the years as fishermen are forced to leave the coastal waters and fish further out due to increased damages on the catch by seals and an increased presence of seal nematodes in cod.

According to the application, comparative studies have shown that fishing has not been affected by the existing Nord Stream 1 gas pipeline, whether in terms of catches or fishing patterns. Nor can any impact on the amount of fish along the pipelines be observed. It is only during the construction phase some effects have been seen, but these have been short-lived and marginal. However, the county administrative board wishes to emphasize that from a fishery point of view, it is desirable that also the new gas pipeline is possible to pass over by a fishing trawl. Unless this can be guaranteed along the entire route, and it becomes apparent that the pipeline causes losses in catch loss, for example due to the fact that it blocks certain fishing spots or leads to extended time at sea, the county administrative board assumes that the fishery will be compensated for additional costs and loss of income. Likewise, if the pipeline, despite the information stated in the application, proves to cause restrictions on fishing.

The county administrative board welcomes the information that the wishes of the professional fisheries organizations are being met by placing the new pipelines as close to existing pipelines as possible. This to reduce the impact on fisheries. During bottom trawling, the vessels have to slow down and lift the trawl up from the seabed when they reach the pipeline. By placing the pipelines as close as possible, there is only one lift needed instead of two or more.

Cod spawning

The county administrative board has received information that the company intends to use a dynamic positioned (DP) ship in the Bornholm basin. This means that the vessel stays in place by means of a number of propellers and GPS. The impact from this vessel on fish and fish spawn in the area can be through sediment dispersion, displacement of eggs and underwater noise.

Although the route for the pipelines through the Bornholm basin is approximately the same as for Nord Stream 1, the difference is that the company this time wishes to be able to lay the pipelines year round.

The Bornholm basin is closed for fishing from 1 May to 31 October to protect the spawning of the Baltic cod. The cod spawning in the Baltic Sea is dependent on by both favorable oxygen and salinity levels in the water as the eggs require the correct levels to keep floating in the water and develop into larvae. But the oxygen level at the bottom of the sea is also of great importance to the growth of cod. Cod also communicates with sounds during spawning which means that noise from the construction vessel can interfere with their communication.

Since Nord Stream 1 was constructed, ICES has not been able to estimate the size of the Eastern Baltic cod stock, using traditional methods for determining size, age and growth. Also, the spawning now seems to be even more concentrated to the Bornholm basin than before.

The county administrative board is therefore of the opinion that construction work in the Bornholm basin should be avoided during the period 1 May to 31 October. It is especially important to avoid construction work during June - July when the spawning is likely to reach its peak. Avoidance of work in the Bornholm basin during May - October also protects the spawning of sprat.

LÄNSSTYRELSEN
BLEKINGE LÄN

Carl Johan Bernelid
Tfn: 010-2240131

2017-06-01

Dnr 500-1871-2017

Naturvårdsverket

106 48 STOCKHOLM

NATURVÅRDSVERKET	
Ink.	2017 -06- 02
NV-	

Samråd om gränsöverskridande miljöpåverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2 enligt ESBO-konventionen (NV-03441-13)

Länsledningen för länsstyrelsen Blekingen har beslutat att inte avge yttrande i ärendet.

Med vänlig hälsning

Carl Johan Bernelid

Kopia till:
Akten

SWEDISH ENVIRONMENTAL PROTECTION AGENCY

YTTRANDE

2017-06-21 Ärendenr:
NV-03441-13

Naturvårdsverket

skickas till

registrator@naturvardsverket.se

Remissyttrande över samråd om gränsöverskridande miljöpåverkan från gasledningsprojektet Nord Stream 2 AG enligt Esbokonventionen, NV-03441-13 Nord Stream 2**Bakgrund**

Nord Stream 2 AG (bolaget) har för avsikt att lägga ut två rörledningar för naturgas i Östersjön (verksamheten). Rörledningarna sträcker sig från Viborg i Ryssland till Griefswald i Tyskland och löper däremellan genom svensk och finsk ekonomisk zon samt danskt territorialhav. Rörledningarna ska användas för transport av naturgas. Naturvårdsverket har fått möjlighet att yttra sig över ansökningarna med bilagor.

Naturvårdsverkets ställningstagande

I direkt anslutning, eller nära den planerade rörledningen ligger ett antal viktiga fågelområden och områden för biologisk mångfald (IBA-områden). Dessa områden hyser en stor andel av Europas bestånd av alfågel, ejder, svärta och sjöorre, arter som har minskat kraftigt i antal de senaste åren till följd av människans intensiva nyttjande av Östersjön. Särskilt allvarig är situationen för de fåglar som utnyttjar området som övervintringsplats, såsom alfågel. Naturvårdsverket bedömer känsligheten för sjöfågel i vissa områden som stor.

Naturvårdsverkets uppfattning är att särskild hänsyn och försiktighet bör visas i samband med havsbottenarbete vid nedläggningen av rörledningarna i närhet till områden där fåglarna befinner sig vintertid. Detta också mot bakgrund av det särskilda ansvar som Sverige har för arten alfågel enligt bl.a. EU:s fågeldirektiv

och Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds (EAEWA).

Påverkan på fågel

För sjöfågel ser Naturvårdsverket att huvudsaklig störning som den planerade verksamheten ger upphov till, sker i miljöerna i närheten av landföringsområdena i Tyskland och Ryssland samt i samband med havsbottenarbete (dikning och stenläggning) bl.a. svensk ekonomisk zon vid nedläggning av rörledning. Påverkan beror framförallt på grumling av vattenkolumnen samt buller och störande aktiviteter. För sjöfågel, som Naturvårdsverket särskilt ansvarar för, innebär detta en rad effekter som kan ha en negativ påverkan på förmåga att bygga upp närings- och energireserver inför kommande häckning.

Både vad gäller tid och rum, innebär bolagets aktiviteter en rad aktiviteter som påverkar fåglarnas förmåga att dyka efter föda, vila och tillgodogöra sig föda av god kvalitet. Enskilt samt i samverkan kan dessa faktorer ha en viktig effekt på fågelpopulationernas möjligheter att lagra näring inför häckningssäsongen vilket kan resultera i en nedsatt reproduktionsframgång. Havsbottenarbetet i samband med nedläggningen av rörledningarna innebär en grumling av vattenmassan vilket kan försämra sjöfåglarnas förmåga att söka föda. Närvaro av fartyg vid anläggningsarbetet innebär en störning, både vad gäller buller och visuellt. I bolagets miljöbedömning beräknas en störningszon på 400 meter från rörledningen för alfågel. Vid miljöövervakning i samband med nedläggningen av NSP i Tyskland observerades ett högre undvikande beteende hos alfågel med flyktbeteende på ca 3,5 km avstånd från konstruktionsarbetet¹. Störningen från NSP aktiviteter kunde dock inte separeras från övrig kommersiell trafik men slutsatsen var att aktiviteten bidrog i form av extra störningskälla.

För att kunna beakta hur olika former av aktiviteter i området kan påverka Östersjöns hotade populationer av sjöfåglar, är det viktigt att beakta kvalitén på de övervintringsområden som området utgör. Detta för att skydda alfåglar och andra musselätande fåglars förmåga att under vinter och vår bygga upp sina närings- och fettreserver inför äggläggning och ruvning. Det viktigt att förebygga förekomst av faktorer som kan leda till ökad förbränning hos fåglarna eller bidra till minskad födokvalité hos musslorna och därmed orsaka ytterligare försämring av dykfåglarnas kondition. Exempel på sådana faktorer kan vara annars omotiverade förflyttningar, ökade insatser vid födosök, grumlande aktiviteter och frisättning av miljöförorenande ämnen och näringsämnen vilket kan påverka stapelfödan (musslor).

Naturvårdsverket konstaterar att de konstruktionsarbeten som planeras i svenska, danska och tyska vatten kan ge negativ påverkan på rastande och övervintrande fåglar och deras livsmiljöer vilket därmed kan få betydelse för populationsutvecklingen i hela Östersjöregionen. Detta gäller särskilt de Östersjöarter med vikande utvecklingstrend som är beroende av en specifik livsmiljö för sin överlevnad och deras födosöksområden.

¹ Nord Stream: Results of Environmental and social monitoring 2010. Document-No. G-PE-PER-MON-100-08010000.

Begränsning av störningar och villkor för att begränsa förorening

Utifrån bolagets redovisade underlag och slutsatser, tidigare genomförda kontrollprogram och förhållanden i Östersjön anser Naturvårdsverket att det är viktigt att förena tillstånd för verksamheten med villkor avseende egenkontroll och övervakning samt försiktighetsmått och skyddsåtgärder för att bolaget dels ska kontrollera eventuell miljöpåverkan och dels begränsa en sådan påverkan.

Eftersom det inom området finns en omfattande (men minskande) sjöfågelpopulation anser Naturvårdsverket att behövs ytterligare villkor än de som föreslagits och som rymms inom bolagets egna åtagande.

Särskild hänsyn behöver visas alfågel och övriga fågelarter som övervintrar i havsområdena i Östersjön. Verksamhet bör därför i möjligaste mån undvikas vintertid. Bolagets egenkontroll bör omfatta omgivningsstörningar från det planerade och anläggningsarbetet bör följas upp och kontrolleras av bolaget med angivna preciseringar av hur denna uppföljning ska genomföras. Mätmetod och tillvägagångssätt bör regleras i kontrollprogram.

Naturvårdsverket anser att det vid de nationella tillståndsprövningarna av gasledningarnas olika delar bör föreskrivas villkor om;

- begränsning av verksamhetstiderna för anläggningsarbetet så att påverkan på känsliga och hänsynskrävande arter minimeras.
- att omgivningsstörningar från det planerade anläggningsarbetet ska följas upp och kontrolleras av bolaget, med angivna preciseringar av hur denna uppföljning ska genomföras.
- att samordning ska ske av den uppföljning och egenkontroll av omgivningsstörningarna från anläggningsarbetet som i respektive land genomförs i havsområden som passerar av gasledningen, samt att samråd om formerna för denna uppföljning ska ske med relevanta miljömyndigheter i angränsande länder.

Beslut om detta yttrande har fattats av enhetschefen Patrik Havermann. I den slutliga handläggningen har deltagit föredragande, miljöjuristen Emma Sjöberg samt handläggaren Elin Dahlgren.

Patrik Havermann

Emma Sjöberg